

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота
Викладання письма та читання у багатомовному середовищі на
прикладі угорськомовних шкіл м. Берегово

Чопак Єва Василівна

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 035 Філологія «Мова і література угорська»

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № _____ / 202_

Науковий керівник:

Берегсасі Аніко Ференцівна,
зав. кафедри, доктор габілітований, професор

Завідувач кафедрою філології:

Берегсасі Аніко Ференцівна
доктор габілітований, доцент, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Магістерська робота

**Викладання письма та читання у багатомовному середовищі на
прикладі угорськомовних шкіл м. Берегово**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

Освітня програма: 035 Філологія «Мова і література угорська»

Чопак Єва Василівна

Науковий керівник: **Берегсасі Аніко Ференцівна,**
зав. кафедри, доктор габлітований, професор

Рецензент: **Кейс Маргарета Юрїївна,**
кандидат наук, доцент

Берегове
2021

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

ÍRÁS- ÉS OLVASÁSTANÍTÁS TÖBBNYELVŰ KÖRNYEZETBEN A BEREGSZÁSZI MAGYAR ISKOLÁK PÉLDÁJÁN

Magiszteri dolgozat

Képzési szint: mesterképzés

Készítette: Csopák Éva

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: 035 Filológia «Magyar nyelv és irodalom»

Témavezető: Dr. habil. Beregszászi Anikó,

tanszékvezető professzor

Recenzens: Dr. Kész Margit,

kandidátus, docens

Tartalomjegyzék:

Bevezetés	8
1. A munka tárgya és célja	8
2. A vizsgálat módszerei	9
I. Az olvasás- és írástanítás alapfogalmai	10
I.1. Az olvasástanítás alapfogalmai	10
<i>I.1.1. Az olvasástanítási módszerek története</i>	11
<i>I.1.2. Az olvasástanulás folyamata</i>	13
I.2. Az írástanítás alapfogalmai	14
<i>I.2.1. Az írástanulás előfeltételei</i>	17
<i>I.2.2. Az írástanulás folyamata</i>	20
II. Az olvasás és az írás tanítása a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban anyanyelven	22
II.1. Az ukrán oktatási szerkezet jellemzői	22
II.2. Az olvasás és az írás tanítása (anyanyelv)	25
<i>II.2.1. Történeti áttekintés</i>	25
<i>II.2.2. Jelenkor – az anyanyelvi tanterv jellemzői</i>	26
III. Az olvasás és az írás tanítása a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban – államnyelv	29
III.1. Tanterv szerinti elvárások az államnyelvről a magyar tannyelvű iskolákban	29
III.2. Az olvasás és az írás tanítása (államnyelv)	30
IV. A módszertani felszereltség áttekintése a magyar tannyelvű iskolákban Kárpátalján	32
IV.1. Anyanyelvű tankönyvek és taneszközök	32
IV.2. Tankönyvek és taneszközök – államnyelv	34
V. Írás- és olvasástanítás többnyelvű környezetben a beregszászi magyar iskolák példáján	36
V.1. A kutatás módszere és elemzése	36
<i>V.1.1. A minta kiválasztása</i>	36
<i>V.1.2. Alkalmazott gyűjtési mód</i>	36
<i>V.1.3. Hipotézisek/kutatási kérdések felállítása</i>	36

V.2. A kérdések elemzése	37
<i>V.2.1. Anyanyelvi (magyar nyelvű) kérdőívek eredményeinek elemzése</i>	<i>37</i>
<i>V.2.2. Államnyelvi (ukrán nyelvű) kérdőívek eredményeinek elemzése</i>	<i>47</i>
<i>V.2.3. Interjúk elemzése</i>	<i>52</i>
V.3. Eredmények összefoglaló elemzése	58
Összefoglalás.....	62
Irodalom- és forrásjegyzék.....	64
Ukrán nyelvű rezümé	68
Mellékletek.....	69

Зміст:

Вступ.....	8
1. Об'єкт і мета роботи.....	8
2. Методи випробувань	9
I. Основні поняття навчання читання та письма.....	10
I.1. Основні поняття навчання читання	10
<i>I.1.1. Історія методів навчання читання</i>	<i>11</i>
<i>I.1.2. Процес навчання читання</i>	<i>13</i>
I.2. Основні поняття навчання письма.....	14
<i>I.2.1. Передумови написання письма.....</i>	<i>17</i>
<i>I.2.2. Процес навчання письму.....</i>	<i>20</i>
II. Навчання читання та письма в угорськомовних школах Закарпаття рідною мовою.....	22
II.1. Характеристика української освітньої структури	22
II.2. Навчання читання та письма (рідна мова).....	25
<i>II.2.1. Історичний огляд</i>	<i>25</i>
<i>II.2.2. Сьогодні - характеристика навчальної програми з рідної мови</i>	<i>26</i>
III. Викладання читання та письма в угорськомовних школах Закарпаття - державна мова.....	29
III.1. Очікування навчальної програми щодо державної мови в школах з угорською мовою	29
III.2. Навчання читання та письма (державна мова).....	30
IV. Огляд методичного обладнання в школах з угорською мовою Закарпаття	32
IV.1. Підручники та засоби навчання рідної мови	32
IV.2. Підручники та засоби навчання - державна мова.....	34
V. Викладання письма та читання у багатомовному середовищі на прикладі угорськомовних шкіл м. Берегово.....	36
V.1. Метод дослідження та аналіз	36
<i>V.1.1. Відбір зразків</i>	<i>36</i>
<i>V.1.2. Використовується метод збору.....</i>	<i>36</i>
<i>V.1.3. Встановлення гіпотези / дослідницьких питань</i>	<i>36</i>

V.2. Аналіз питань	37
V.2.1. Аналіз результатів анкет рідної мови (угорської)	37
V.2.2. Аналіз результатів анкет державної мови (української мови)	47
V.2.3. Аналіз співбесіди	52
V.3. Підсумковий аналіз результатів	58
Висновок	62
Бібліографія та джерела	64
Резюме	68
Додатки	69

Bevezetés

Az írás és olvasás tanításának kérdése mindig is fontos szerepet fog betölteni az oktatás folyamatában, hiszen ez adja meg mindazt az alapot, melyre a későbbiekben építeni tudunk. Ahhoz pedig, hogy ezt a folyamatot a gyerekek megfelelően el tudják sajátítani, nem mindegy, hogy milyen módszereket használ a pedagógus, illetve milyen módszertani ellátottsággal rendelkezik az adott intézmény. Mindezek olyan szempontok, illetve befolyásoló tényezők, melyek nagy hatással vannak arra, hogy a tanulók milyen szinten és módon tudják elsajátítani az írás és olvasás folyamatát, illetve képességét.

1. A munka tárgya és célja

Jelen kutatás azzal a céllal fogalmazódott meg, hogy feltárjuk a beregszászi magyar tannyelvű iskolák pedagógusainak írás- és olvasástanítási módszereit anyanyelven, valamint államnyelven. Mindezt abból a célból tesszük, hogy betekintést nyerjünk az adott iskolák módszertani ellátottságára, a pedagógusok által használt módszerekre és összehasonlítsuk az államnyelvi, illetve az anyanyelvi oktatás módszereit. Célunk a kutatással, hogy rávilágítsunk arra, hogy a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák első és második osztályos gyerekeinek nem csak anyanyelven, hanem az állam nyelvén is meg kell tanulniuk írni és olvasni, mindezt úgy, hogy az államnyelvi írás egészen más betűtípusokat tartalmaz (latin betűk és cirill betűk).

Jelen dolgozat öt nagy fejezetre tagolható. Az első négy fejezet főként az írás és olvasás tanításának elméleti hátterével hivatott foglalkozni, míg az ötödik fejezet foglalja magába a dolgozat kutatási részét, vagyis a gyakorlati részt. Az első fejezetben az olvasás és az írás alapfogalmaival ismerkedhetünk meg, ezen belül az olvasástanítás módszereinek történetével, az olvasástanulás folyamatával, az írástanulás előfeltételeivel és folyamatával, valamint magának az írástanulásnak az alapfogalmaival is megismerkedhetünk.

A következő fejezetben betekintést nyerhetünk az írás és olvasás tanításának folyamatába a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban. A második fejezetben az anyanyelvi részével, órakereteivel, elvárásaival ismerkedhetünk meg, míg a harmadik fejezet az államnyelvi írás- és olvasástanítást vizsgálja ugyanezen szempontok alapján. Betekintést nyerhetünk abba, hogy az „új ukrán iskola” (HYIII) milyen változásokat hozott a kárpátaljai magyar iskolák alsó tagozatos tanulóinak és tanárainak életébe, munkásságába.

A negyedik fejezetben az említett iskolák módszertani ellátottságába nyerhetünk betekintést, és vizsgálatunk egyik célja, hogy erről gyakorlati információkat szerezzünk, megbizonyosodjunk arról, hogy az anyanyelvi, illetve az államnyelvi írás- és olvasástanítás milyen módszertani ellátottsággal rendelkezik, milyen eszközök szolgálják, illetve segítik a pedagógusokat munkájuk során, valamint a tanulókat a tudás elsajátításának folyamatában.

Az ötödik, egyben utolsó fejezet a kutatás bemutatását fogja szolgálni. A fejezetben bemutatásra kerülnek a kutatás módszerei, a kiválasztott minta alanyai, valamint a hipotézisek és kutatási kérdések felállítása is.

2. A vizsgálat módszerei

A kutatás elvégzéséhez a következő módszereket alkalmazzuk: első szinten kvantitatív kutatási módszert alkalmazunk, vagyis magyar-, illetve ukránnyelvű kérdőíveket küldünk ki, melyek segítségével a következő adatokra szeretnénk rálátást kapni: a pedagógus általános adatai (hol szerezte pedagógiai végzettségét, mióta dolgozik az adott munkakörben, stb), milyen tanterv alapján oktatják az írást és olvasást (ki a szerzője, mikor jelent meg, hogyan jutott el a pedagógushoz, mi a véleménye róla), milyen olvasás-, illetve írástanítási módszert használ (milyen előnyeit, illetve hátrányait érzékeli az alkalmazott módszereknek), valamint milyen módszertani ellátottsággal rendelkezik az adott intézmény (van-e elegendő példány ezekből az eszközökből, pl. ábécéskönyv, írásminta, olvasókönyv, stb). A kérdőív utolsó kérdéseként olyan innovatív javaslatok megtételére van lehetőségük a kitöltő pedagógusoknak, mely(ek) által ők javítanák az eredményességet, a módszertani ellátottságot. Az ukrán nyelvű kérdőívek ugyanezeket a kérdéseket tartalmazzák, de ukránul megfogalmazva, és természetesen itt az ukrán nyelvű írás- és olvasástanítás folyamatára vonatkoznak a kérdések.

Vizsgálatunk második szintjén félig strukturált interjúk segítségével szeretnénk szélesebb körű betekintést nyerni a kérdőívben feltett kérdésekről. Az interjúalanyok tehát ugyanazok a pedagógusok lesznek, akik a kérdőívet is kitöltik, ezáltal segítik kutatásunkat azzal, hogy részletesebben tudnak nyilatkozni a módszerek használatáról, a módszertani ellátottságról, valamint az anyanyelvi oktatás helyzetéről Kárpátalján, ezen belül pedig Beregszászban.

I. Az olvasás- és írástanítás alapfogalmai

Az alábbi fejezetben az olvasás és az írás tanításának alapfogalmaival, történeti háttérével ismerkedhetünk meg. A fejezet szakirodalmi feldolgozásában nagy segítségemre volt Adamikné Jászó Anna „*Az olvasás múltja és jelene*” (2006), valamint „*Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig*” (2001) című munkái. Az írástanítás feldolgozásánál Schmidt Ildikó (2019), Szinger Veronika (2007), Lechner Ilona (2011) és Lengyel Zsolt (1998) munkái nyújtottak támpontot.

Betekintést nyerhetünk tehát arra, hogy hogyan alakult(ak) ki az írás- és olvasástanítás ma is használt módszere(i), milyen módszereket használtak a történelem során, hogy jutottunk el oda, ahol ma vagyunk.

I.1. Az olvasástanítás alapfogalmai

Az olvasástanítás egyik alappillére az emlékezet kialakítása és fejlesztése, ugyanis ennek segítségével tud a gyerek felidézni tapasztalatokat, ismereteket, melyek segítségével lehetnek az olvasás tanulásában. Az emlékezés az a képesség, mely lehetővé teszi, hogy a tanuló mintegy rendeltetésszerűen fel tudja idézni és használni tudja a tanultakat, s lehetőséget ad újabb ismeretek beépítésére a már meglévő struktúrákba. Ehhez szükség van arra, hogy az ingerek emléknyomokat hagyjanak, amelyek az ismétlések által bevésődnek és emlékképpé állnak össze. A bevésődés folyamata kétféle módon történhet: lehet mechanikusan, amikor is úgy raktározódnak az elemek, hogy logikai kapcsolódás nem figyelhető meg, valamint a bevésődés folyamata történhet kognitív feldolgozás eredményeként is (Gósy, 2005).

Az olvasástanítás történetében folyamatosan megfigyelhető a rész és az egész küzdelme. Oda kell figyelni mindig az egészre. Tudni kell értelmes szót, mondatot, szöveget alkotni, azonban nem szabad mellőzni a szótagokat, betűket, hangokat sem. Az egészet elsősorban jelentés nélküli elemekre kell bontani, majd ezeket az elemeket – szótagokat, hangokat/betűket – kell összerakni úgy, hogy egy értelmes egészet kapjunk. A XIX. század előtt a tanításban a részeken volt a hangsúly, a század elején már egészet helyeztek előtérbe, s a közepére megtalálták az egyensúlyt a rész és az egész között. Napjainkban nagy hangsúlyt fektetnek az alapos, kiegyensúlyozott módszerek fontosságára (Adamikné, 2006).

Adamikné Jászó Anna megfogalmazásában az olvasástanítási módszereket 3 csoportra oszthatjuk:

- a) szintetikus – összetevő vagy összerakó módszer. Ez a legrégebbi módszer. Először a részeket tanítja meg (hangok, betűk, szótagok) – majd azokból építkezik. Az összeolvasást, összekapcsolást alaposan tanítják;
- b) analitikus – elemző módszer. Az egészből, a szóból indul ki. Régen kibontó módszernek hívták, ma már globális, vagy szóképes módszerként ismert. Nem tanítja az összeolvasást/összekapcsolást;
- c) analitikus-szintetikus/kombinált – elemző-összetevő módszer. Összevonni igyekszik a fenti két módszer előnyös mozzanatait. Egyforma hangsúlyt fektet az egészre és a részekre, a jelentést hordozó szóra, valamint annak részeire – a hangra, a betűre, a szótagra. A szó a kiindulópont, de azután elemzik azt. Tanítja az összeolvasást (Adamikné, 2006).

1.1.1. Az olvasástanítási módszerek története

Az olvasástanítás története a rész és az egész körüli különböző viták sorának története. Több évszázadon keresztül a betűkre, vagyis a részekre és a szótagra összpontosítottak. A felvilágosodás korában megjelent az egészről szóló igény, ahol a szöveget, a mondatot és a szót vették figyelembe. A XIX. század közepén az alapelv a hangoztatás módszere és a párhuzamos írástanítás lett elvárt (Adamikné, 2006). Az alábbiakban a történelem során megjelenő különböző módszereket fogjuk számba venni a teljesség igénye nélkül és röviden ismertetni azok alapjait.

- A betű és a szótag (szintetikus módszer) – régen úgy tartották, hogy az olvasástanítás nem más, mint a nyelvtan megalapozása. Szótagoszlopokat használtak az olvasás tanítására. A XIX. századig szintetikus, vagyis silabizáló módszerrel tanítottak olvasni szerte a világon. betűztető módszernek is nevezték, hiszen először a betűket tanították meg az ábécé rendjében. Külön tanították a magánhangzókat és külön a mássalhangzókat, vagyis nem *b*, hanem *bé* betűt tanítottak. Ezután kezdték a szótagoszlopok használatát, mely egyre nehezedett. A legkönnyebbek azok voltak, ahol a magánhangzók voltak elől, aztán megfordították a sorrendet, majd végül a legnehezebbként a mássalhangzó-torlódásos oszlopokat olvasták. A silabizáló módszer lényege a szótagok olvasása volt, de volt egy sajátossága, miszerint a betű nevével olvasták ki a szótagok. Pl. *a-bé*, és csak

ezután a hangok szerint egyben *ab*. A módszer lényege és előnye azon alapszik, hogy aprólékosan megfigyelik a részleteket, hátránya viszont, hogy nagyon hosszadalmas (Adamikné, 2006:72-73)

- A hang, a hangoztatás primátusa – a hangoztató módszer elfogadtatása a pedagógiai közvéleménnyel Heinrich Stephani nevéhez köthető. Ő mondta ki először azt, hogy a hangot tisztán, egyéb segédhangok hozzákapcsolása nélkül kell kiejteni, és csak azután összekapcsolni szótagokká és szavakká. A XIX. században kapcsolták össze a módszert a párhuzamosan történő írástanítással. J. B. Graser nevéhez kapcsolódik ez a tevékenység, és írva olvastató módszernek nevezték. Tartósan a módszer 1869-ben került bevezetésre. Gönczy Pál és követői az írva olvastató módszer javasolták, vagyis előbb volt az írás, aztán az olvasás, a XX. század elején a sorrend megváltozott, amikor Tomcsányiné Czukrász Róza megfordította azt, és azóta is abban a sorrendben működik a tanítás (Adamikné, 2006: 77-82)
- A szó (analitikus módszer) – a XVIII. század nagy pedagógiai „felfedezése” maga a gyermek. Ekkor kezdtek el figyelmet fordítani arra a tényre, hogy a gyermek nem kis felnőttként kezelendő, ezért nem a felnőttek olvasmányaival kell olvasni tanítani őket. Az olvasástanítás szempontjából történő változást a globális módszer használata jelentette, melyek az értelemnélküli silabizálás felszámolására irányultak. A globális módszer első alkalmazója és terjesztője F. Gedike. Arra alapozta a módszer kialakítását, hogy az egész vesz körül minket, melyet analizálva ismerünk meg. A teljes köztudatba való beépülés azonban J.J.Jacoto nevéhez fűzhető. A magyar pedagógiában a következő nevekhez köthető a módszer: Farkas Dezső (1862): Szemléleti ABC az írva-olvasó tanmód szerint. 36 képpel; Újváry Lajos (1847) kibontó módszerű kísérlete; Romankovics-Romankovicsné-Meixner (1978): Olvasni tanulok; Zsolnai (1985): Szó és betű. A felsoroltak mindegyikének lényege, hogy azonnal olvastatják a szavakat (Adamikné, 2006:82-85).
- a szó és a hang/betű (analitikus-szintetikus módszer) – Gyertyánffy István kidolgozott egy előgyakorlatot az írás és olvasástanítás előkészítéséhez (1871). Az analitikus rész az írást készítette elő. Ebben a fázisban beszélgettek a gyerekekkel, felbontották a beszédet mondatokra, szavakra, hangokra, majd azután összerakták ezeket, és szöveggé szervezték – ez volt a szintetikus rész. Ez az olvasás tanítását segítette. Ennek a keretein belül olyan szakkifejezéseket tanultak meg, mint a hang, a betű, magán- és mássalhangzó, a szótag, a szó és a mondat. Az írás előkészítése rajzolásból és a betűelemek vázolásából áll. Ezután az előkészítő szakasz után jön a

tényleges olvasástanítás. Előbb a kisbetűket tanulták, majd a nagyokat, minden betűre külön óra volt szánva. Gönczy módszerében előbb az írott formát tanulták, azon betűk összekapcsolását, és csak utána tértek át a nyomtatott formára. A betűtanítás sorrendjét a nehézség foka határozta meg (első az *i* volt). Az írva olvastató módszer lényegét azzal magyarázták, hogy az emberiség előbb kezdett el írni, s csak utána jött az olvasás. Azonban későbbi tapasztalatok árán rájöttek arra, hogy a gyerekek könnyebben tanulnak meg olvasni, mint írni. Ezért létrejött az olvastatva író módszer (Tomcsányiné Czukrasz Róza). A XX. század közepén alakult meg a hangoztató-elemző-összetevő módszer, melyet hazánkban ma is használnak (Adamikné, 2006: 85-93)

Az olvasástanítás történetében még sok változás történt, de a lényeg, a gyerek mindig ugyanaz maradt, és a lényeg, hogy a nekik leginkább megfelelő módszert válasszuk és alkalmazzuk.

1.1.2. Az olvasástanulás folyamata

Ahhoz, hogy az olvasási folyamat ki tudjon alakulni a gyerekeknél képességek meglétének egész sora szükséges. Ha a gyermek ezek hiányában van, a fejlettségi szintje tehát nem megfelelő, nagyon nehezen tud, vagy kivételes esetekben egyáltalán nem fog tudni megtanulni olvasni. Mindezek egymásra épülő készségek. Az olvasástanulás folyamatában (ugyanúgy, mint már magánál az olvasásnál is) fontos a gyerekek azon képessége, hogy a mentális lexikonból milyen gyorsan tudják előhívni a szükséges információkat. A szófelismerés képessége nagyban segítheti a gyerekek olvasási készségét. Fontos tehát kiemelni, hogy a beszédpercepció megfelelő fejlettségi szintje nem csak a beszéd megértésének folyamataiban játszik központi szerepet, hanem az olvasott szöveg feldolgozásában is. Ez alapján tehát, ha a gyermek beszédpercepció folyamata elmarad az életkori sajátosságokhoz képest, akkor ez kihatással lehet az olvasás és az írás elsajátítására is, ezekután pedig az egész tanulási folyamatra hatással lehet (Schmidt, 2019). Ebből következik, hogy az a gyerek, aki magas szintű beszédképességgel rendelkezik – könnyebben és gyorsabban fog megtanulni olvasni. Célszerű, ha egy beszédfejlesztési szakaszt illesztünk az olvasástanítás el és mellé, hogy gördülékenyebben menjen az olvasás elsajátításának folyamata (Gósy, 2005).

Normál esetben a beszédfejlődés a családon belüli interakciókon keresztül, valamint az óvodai nevelés során megtörténik automatikusan. A gyermekeknek szóló

felolvasások során a gyermeknél szövegértelmezési és szövegértési folyamatok zajlanak, ezért van az, hogy gyakran ugyanazokat a meséket kérik újra és újra, mert így mélyebbre jutnak a szöveg megértésében (Schmidt, 2019).

Az olvasástanulás folyamatában nagyon fontos szerepe van az emlékezetnek. Ez azért fontos, mert a tanuló az emlékezet segítségével idézi fel azokat a tapasztalásokat, tudáselemeket, melyek segítik az olvasási tevékenységet. Ez a képesség lehetővé teszi azt, hogy a gyerekek hasznosítani tudják a már tanultakat és be tudják illeszteni az új információkat a már meglévők közé. Ehhez szükség van arra, hogy az ingerek emléknymokat hagyjanak, melyek a bevésődés következtében emlékképpé alakulnak. Ez a folyamat két szinten történik:

- mechanikusan (logikai összefüggések nélkül)
- a kognitív feldolgozás eredményeként (Gósy, 2005).

Az emlékképek kialakulásában segít még az auditív memória megtartó képessége is. Ennek a megfelelő működése szükséges ahhoz, hogy az olvasás és a tanulás során a különböző hangokat, az azok közötti különbségeket észlelni tudják a tanulók. Az auditív memória elengedhetetlen ahhoz is, hogy a mechanikus bevésésen keresztül kialakuló emléknymok létrejöhessenek. A hangok azonosítása összefügg a kiejtéssel és annak minőségével is. A repetitív ismétlés vezet a helyes artikuláció kialakításához, az auditív memória fejlesztéséhez. Ennek során összekapcsolódik a hallott inger a motorikus működéssel. Ennek a kettőnek a mozgósítása segít abban, hogy a mentális lexikonból előhívjuk a lexikai elemeket (Schmidt, 2019).

Tehát a gyermek általános tevékenységtempója nagyban befolyásolja az olvasási tevékenység kialakulását és a már kialakult olvasás minőségét. Fontos még a nyelvi tudatosság kialakítása, melynek megléte vagy hiánya az olvasástanulás egyik alappillére (Schmidt, 2019).

I.2. Az írástanítás alapfogalmai

Akár anyanyelvi, akár államnyelvi tanulásról beszélünk, fontos, hogy nem csak a szóbeli kommunikációra kell hangsúlyt fektetnünk, hanem az írásbeliség kialakítására is. Az írástanulás folyamatával fontos foglalkozni. Hosszú időn keresztül az az álláspont volt elfogadott és leginkább szem előtt tartva az idegen-nyelv oktatása terén, hogy a gyerek képes legyen a szóbeli kommunikációra, vagyis, hogy tudjon beszélni. Az a módszer, amely a kommunikatív nyelvoktatásra irányul, egyik fontos céljául tűzte ki, hogy mind a

négy készséget, vagyis az írást, az olvasást, a beszédet, valamint a hallás utáni megértést is egyenrangúan fejlessze. Ebből kiindulva semmiképp sem szabad háttérbe szorítanunk az írás képességének készségi szintre való emelését. Vannak kutatók, akik az írott nyelvet csak a hangzó nyelv származékának tekintik. Ez a felfogás pedig azt jelenti, hogy az írást csak megtanulni lehet, de elsajátítani nem (Lechner, 2011).

Az írás és olvasástanítás közé nem lehet éles határvonalat húzni, és azok tanulása során nem lehet különválasztani őket. Az írás és az olvasás estében is a nyelv képi formája kerül feldolgozásra. Az olvasás folyamata során tulajdonképpen a leírt szöveget kell megérteni és feldolgozni, az írás esetében pedig szövegalkotás vagy előállítás történik, miközben cél az olvashatóság (Lechner, 2011).

A gyerekeknek már azelőtt vannak elképzeléseik az írásról és olvasásról mielőtt iskolába kerülnének. Néha olyan írói-olvasói magatartást produkálnak melyeknek sem ők, sem a szülők nincsenek tudatában. Ezt igazolja a bontakozó írásbeliség elmélet, mely Maria Clay nevéhez fűződik. Ez az elmélet a születéstől az írás és olvasás megtanulásáig tartó időszakot vizsgálja. A XIX. században még a direkt írás- és olvasástanítási módokat alkalmazták az óvodákban, azonban napjainkra sokkal inkább előnyben részesítik a gyerek készség- és képességfejlesztési lehetőségeit az óvodai programok (Szinger, 2005).

A finommotorikus képességek kialakítása minden gyereknél elengedhetetlen, és mindez már az óvodában jelen kell, hogy legyen. Az, hogy milyen a gyerek írásmozgásos fejlettsége, valamint a koordinációs képessége, függ az életkorától, és hogy mennyire fejlett maga az egyén. Az íráshoz szükséges feltételek több feltételtől is függenek. Például, hogy a gyerek megfelelően ismerje anyanyelvét, helyesen fogja a ceruzát vagy egyéb írószert, a testtartása megfelelő legyen, ismerje az irányokat, fenn tudja tartani a figyelmét, valamint tartsa a tempót a társaival, és a tananyaggal való haladással (Nagy, 1980).

Az íráselőkészítés fázisát négy szakaszra oszthatjuk fel:

- a) firkálás korszaka – 0-3 éves kor vége, max. 4 éves kor eleje
- b) az elemi írásmozgás szintje – 4-5/5,5 éves kor
- c) egyszerű írásmozgás szintje – 5,5-6,5 éves kor
- d) összetett írásmozgás szintje – 6,5-7,5 éves kor

A fentebb leírt szakaszelmélet rámutat arra, hogy a gyerek miután megtanul beszélni, és elsajátítja a megfelelő anyanyelvi tájékozottságot, még szükséges 3-4 év ahhoz, hogy azok a részkészségek, amelyek az íráshoz és olvasáshoz szükségesek, kialakuljanak nála. Ez is rámutat annak okára, hogy egyes országokban, mint például

Ukrajnában, miért 6-7 éves korban mennek a gyerekek iskolába. Tulajdonképpen ez az a kor, amikorra olyan fejlettségi szintet érnek el, hogy gond nélkül részt tudnak venni a formális oktatásban (Lechner, 2011: 120–131).

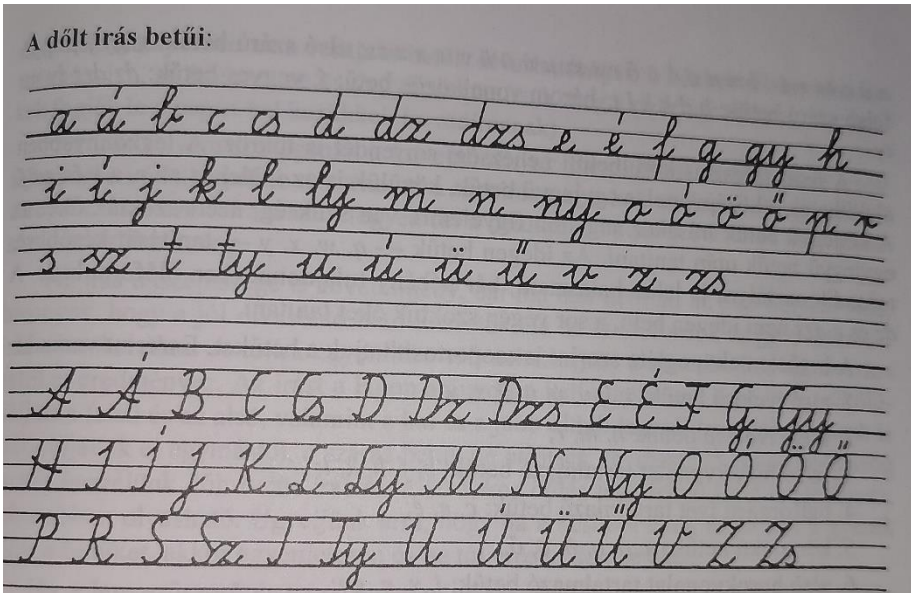
Az írástanulás folyamata során a gyerekek megismerkednek a magán- és mássalhangzók közötti különbségekkel. Egy iskolába lépő gyermek már meg tudja különböztetni, hogy melyek a magánhangzók és melyek a mássalhangzók. A fogalmak, meghatározások megtanulása azonban nehézséget okozhat ebben a korban. A betűk szinte sohasem cserélődnek fel, ezért az efféle grafémák helyettesítette fonémák elkülönítése hamar kialakul a diákokban (Lengyel 1998).

Az írás folyamatánál nagy szerepe van a szótagolásnak. Ugyanilyen szereppel bír a magánhangzók közötti kapcsolat vagy összefüggés felismerése. Ez a felismerés a kisiskolás gyerekeknél már iskolába lépéskor természetes módon jelenik meg. Ez a korábbi nyelvi tapasztalatainak köszönhető, amelyek a mondókák, gyermekdalok révén alakultak ki oly módon, hogy a különböző mondókák, gyermekdalok, kiszámolók hangoztatása segíti a gyermeket eligazodni a nyelv ritmikái felépítésében. Nem mellékes, hogy a kiszámolók és mondókák segítenek még laza összeköttetést kialakítani a szótaghatárokat illetően. A ritmizált nyelvi részek kiejtése összefüggésben áll a gyermek kezeinek és kézmozdulatainak ritmikus ismétlődésével, amely rámutat azokra a határookra, amelyek a nyelvi egységeken belül vannak. Ennek köszönhetően a gyerek már iskolába érkezésekor olyan ismeretek birtokában áll, hogy képes olyan alapvető szöveghatárokat felismerni, amelyek az íráshoz szükségesek. A szavakra vetítve képes lesz szótaghatárok beazonosítására is (Schmidt, 2019).

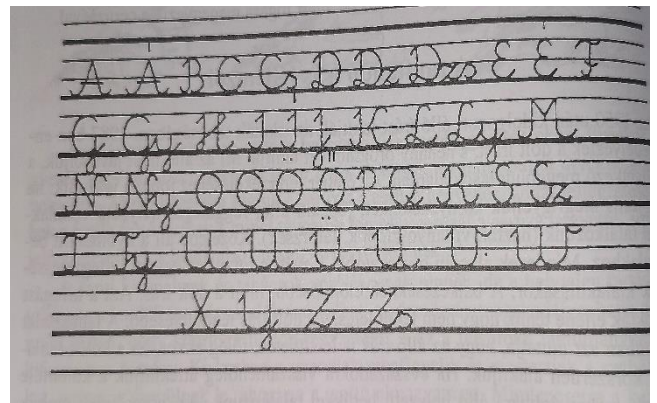
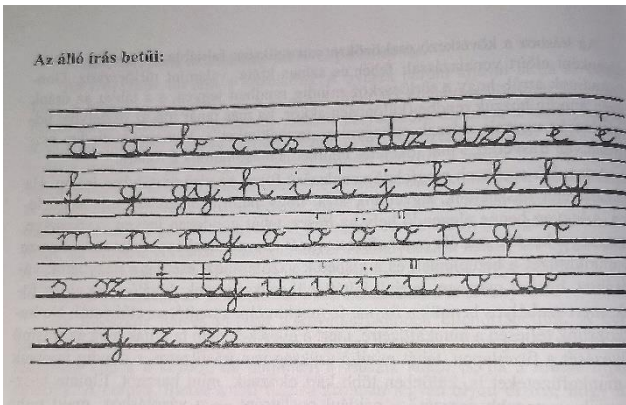
Az írástanítás folyamatának három fázisa van:

1. előkészítő
2. betűismertető
3. készségfejlesztő

A betűforma alapján beszélhetünk nyomtatott betűs írásról és folyóírásról. A folyóírásnak pedig további két változatát ismerjük az álló írást és a dőlt betűs írást (Adamikné, 2002:157).

1. ábra: A dőlt írás betűi (saját fotó) (Adamikné, 2002:167)

2. és 3. ábra: Az álló írás betűi – kis- és nagybetűk (saját fotó) (Adamikné, 2002:166)

1.2.1. Az írástanulás előfeltételei

Az írástanulás előfeltételei a következők kell, hogy legyenek: az auditív-artikulációs valamint az optikai-vizuális és motorikus képességek autonómiával kell, hogy rendelkezzenek (Lengyel, 1998:180-181). Ez elősegíti a gyermek tervező műveleteinek készségszintű, majd egyidejű alkalmazását.

Az írott nyelv általában a beszélt, vagyis hangzó nyelv elsajátítása után történik. Vagyis a gyermek előbb kezd el beszélni, vagy akár olvasni is, mint hogy megtanulna írni. Ahhoz, hogy az írott nyelvet, vagyis az írást megfelelő szintre tudjuk emelni, a gyermek anyanyelvi szintjének stabilnak kell lennie. Ez nagyon fontos feltétele a tanulás sikeres kimenetelének, de nem kizárólagos feltétele. Mielőtt az íráskészség kialakulna, vagy hozzákezdnék a kialakításához, nagyon fontos, hogy a gyermek kézdominanciája már

kialakult legyen, ehhez pedig a kapcsolódó agyfélteke-dominancia kialakulása is szükséges. A kezek, az ujjak és az ezt irányító izmok összehangolásának képessége, az ezt irányító agykérgi területek fejlettsége szintén fontos (Ligeti, 1982:32).

Mivel az írástanulás előfeltétele a beszéd, vagyis a hangzó nyelv megfelelő használata és ismerete, ezért a gyerekek feladata az írástanulás során, hogy a hangzó nyelv szegmentumait osztályokba sorolják, felismerjék a fonémákat és a hangtípusokat (Lengyel, 1998:183).

Amikor a gyerekek hallják a hangokat, azokat be kell azonosítaniuk és hangokra kell konvertálniuk ahhoz, hogy le tudják őket írni. Ehhez szükséges még jegykonfigurációs blokkok kiépülése – ez nem más, mint az adott nyelv betűegyüttállásai. A magyar nyelvben ilyen betűegyüttállási szabály például az, hogy három egyforma mássalhangzó nem állhat egymás mellett egy szóban. Az ilyen és ehhez hasonló szabályok ismerete segít a tanulóknak abban, hogy betartsák a helyes betűsorrendet, kiküszöböljék a betűfelcserélést, illetve a javítási mechanizmusokat is támogatja az önkorrekciónak (Schmidt, 2019:23-24).

A diszkriminációs képesség az, mely segít a tanulóknak a különböző beszédhangokat beazonosítani, valamint a hangok egymásra hatásakor meg tudja különböztetni azokat a fonológiai eltérések mellett is. Az auditív diszkrimináció gyerekeknél különösen azoknál a hangoknál nehezebb, amikor csak egy képzési jegyben térnek el egymástól az adott hangok (Schmidt, 2019:25).

Az írás olyan megkülönböztető jelekből áll, melyeknek nincs önálló jelentésük. A betűk és kombinációik mindig nyelvspecifikusak. Az adott nyelv szabályozza használatukat. A graféma nem más, mint az írás funkcionális egysége, és ez megegyezik a hangzó nyelv vonatkozó egységeivel is (Lengyel, 1998:24).

Amikor tehát a gyermek az írás elsajátítása előtt áll, megtanulja először is a graféma-fonéma megfeleltetési szabályokat, melynek alapja a sekély-mély írásmód váltakozása. Ehhez kapcsolódik még a jegykonfigurációs blokkok által szerzett tudás, melyek közösen adják meg az íráshoz szükséges ismereteket. Ezen a szinten jelenik meg a hangzó és az írott nyelv közötti kapcsolat. Az írás automatizálódásáról akkor beszélhetünk, amikor a szabályok felidézése már nem szükséges – automatikusan zajlik az írás folyamata –, csak azokban az esetekben, amikor valamilyen ritkán hallott, vagy használt, ismeretlen szóalak leírásáról van szó. Amikor a sekély ortográfiai szabályt követő szavakról beszélünk, akkor a forma vizuálisan jelenik meg (pl. írja, gyertya), viszont a mély írásmód szabályait érvényesítő szavaknál nem tükröződik a hangzó beszédben hallott forma, hiszen

az írott és a hangzó forma eltérnek egymástól (pl. adja, mutatja). Ahhoz, hogy a gyermek el tudja sajátítani az írás készségét mindkét írásmódot ismernie és tudnia kell, és mindez nem kis kihívás elé állítja a tanulókat (Schmidt, 2019:25).

Az írástanítás előkészítésénél tehát a pedagógusnak a következőket kell figyelembe vennie:

- jelfunkció ismerete (a beszélt hang jele a betű)
- vizuális kommunikáció szokásai (irányok kialakítása, íróeszközök ismertetése)
- relációs szókincs kialakítása (pl. alatt, fölött, előtt, mögött, jobbra, balra, fenn, lenn, stb)
- térérzékelést elősegítő gyakorlatok
- finommozgásokat elősegítő gyakorlatok (pl. gyöngyfüzés, papírhajtogatás, betűelemekből történő betűépítés, stb) (Adamikné, 2002:174-175).

Amikor a betűelemek tanítására kerül sor, akkor az mindig nehézségi sorrend alapján történik. A munkafüzetekben általában nyilak jelzik a megrajzolás irányát. Szakszerű elnevezéseik vannak, a gyakorlatban sokféle metaforikus név is kapcsolódik hozzájuk (pl. fecskefarok). Ezek az elnevezések a következők:

- álló egyenes
- fekvő egyenes
- ferde egyenes
- ferde egyenesek kombinációja, sátorvonal (háztető- vagy csákóvonal)
- kör (karika)
- nyitott kör (cicavonal, egérfarok)
- alsó ívelés (csészevonal)
- felső ívelés (kapuvonal, fordított u-vonal)
- nagyhorog
- kishorog
- nyújtott szárú horog
- fordított helyzetű nyújtott szárú horog (kampó)
- alsó hurokvonal
- felső hurokvonal (fecskevonal)
- kis hurokvonal (a tulajdonképpeni e betű formája)
- hullámvonal (zászlóvonal)

- kígyóvonal (nagy nyomtatott S formája) (Adamikné, 2002:175-176).

1.2.2. Az írástanulás folyamata

Amennyiben az előfeltételek biztosítottak, úgy megkezdődik a több lépésből álló tanulási folyamat, vagyis a fonéma-graféma megfeleltetési szabályok ismertetése.

Az iskolába lépő gyermeknek nem okoz nehézséget az, hogy megkülönböztesse egymástól a magánhangzót és a mássalhangzót, ami viszont nehézséget okozhat, az a fogalmak megtanulása (Lengyel, 1998:183).

A magánhangzók tanulásánál fontos szerepet kap az, hogy a gyerekek rájöjjenek a magánhangzók és a szótagolás közötti összefüggésre. Ez már természetes módon meg kell, hogy jelenjen a gyerekeknél a korábbi nyelvi tapasztalatok alapján (gyermekdalok, mondókák). Ez az ismeret olyan tudással ruházza fel az iskolába lépő gyermeket, hogy képessé teszi az íráshoz szükséges legalapvetőbb szöveghatárok, szavak esetén pedig a szótaghatárok felismerésére. A magánhangzók kiejtésének megkülönböztetése automatikus, viszont az, hogy megfelelő grafémát kapcsoljanak hozzá, sok gyakorlást igényel. Ennek egyrészt oka lehet a hosszú-rövid, nagyon hasonló magánhangzók kifejezése (i-í), másrészt az, mikor csak egy artikulációs jegyben térnek el az adott magánhangzók (a-á). Nagyon fontos megértetni a gyerekekkel, hogy az a-á és az e-é magánhangzók nem csak időtartamban térnek el egymástól, az ábécéskönyvekben is jellemzően távol helyezkednek el egymástól (Schmidt, 2019:25-26).

A mássalhangzók tanítása is a hangzó nyelvhez kapcsolódik. Tanításuk két lépésben zajlik. Először azok a grafémák rögzülnek, melyeknek megkülönböztető képzési jegyeik nehezen cserélhetők fel egymással. Másodszor az archifonémák (azok a fonemapárok, melyek csak egy képzési jegyben térnek el egymástól, így könnyebben felcserélhetők) írásos képe tisztázódik. Az ilyen betűk az írásképtől függetlenül felcserélődhetnek. Például a zöngés-zöngétlen párok (b-p, t-d, g-k), vagy azok, amelyek egy képzési jegyben térnek el egymástól (k-h, l-r) (Schmidt, 2019:27).

A tanulás lépései azt a folyamatot követik, ahogy a beszéd észlelése és feldolgozása történik, vagyis a szó elején indul, a szó közepén folytatódik, illetve a végén zárul. Az írásnak ezt a részét a hangzó nyelv részei vezérlik (Lengyel, 1998:185). Az írott nyelv hatására változások történnek a hangzó nyelvben is, vagyis egymásra ható kölcsönösségről beszélhetünk (Lengyel, 1998:186).

Az írástanulás következő lépésében különválnak a magánhangzók és a mássalhangzók. A mássalhangzók további részekre oszthatók: egy, két és három

karakterből álló részekre. A magyar nyelvben időtartam alapján tudjuk osztályozni a magánhangzókat, melyek ekképp lehetnek rövidek vagy hosszúak. A magánhangzók esetében ezt az időtartam béli különbséget ékezet segítségével tudjuk megkülönböztetni. Nem szabad azonban meglepedkeznünk arról, hogy nem csak a magán-, de a mássalhangzók is megkülönböztethetők időtartam alapján. A mássalhangzók esetében ezt a duplázódást (vagyis a hosszú időtartamot) betűkettőzéssel jelöljük. A gyerekek ezt hamar megtanulják és nem cserélik fel a jelöléseket (Lengyel, 1998: 183). Vannak azonban olyan magánhangzók is, melyek artikulációs támogatottsága nem elég erős, ezért a gyerekeknek ezeket az elemeket memorizálniuk kell (kapu, anyu) (Schmidt, 2019:28).

Az írásnál ugyanúgy, mint az olvasásnál, a gyakran előforduló elemeket könnyebben memorizálják a gyerekek, jobban berögzülnek és automatizálódnak (Ligeti, 1982).

II. Az olvasás és az írás tanítása a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban anyanyelven

Az olvasás és az írás tanításának kérdése Kárpátalján különösen érdekes, ugyanis a gyerekeknek nem csak anyanyelvükön kell megtanulniuk írni és olvasni, hanem az államnyelven is, ami helyzetünkben ráadásul két teljesen különböző nyelvterületről származik. A cirill és a latin írástípus teljesen különböző, formailag és szabálytanilag is két egymástól teljesen eltérő nyelvcsaládról beszélhetünk.

II.1. Az ukrán oktatási szerkezet jellemzői

Az iskola egyik fő és elsődleges célja az írás- és olvasástanítás elsajátíttatása a gyerekekkel. Kisebbségi területeken, ahol a gyerekek anyanyelve és az államnyelv nem egyezik (pl. Kárpátalja), szükséges az anyanyelvi írás- és olvasástanítás mellett az államnyelven is megtanítani ezeket a készségeket. Azt azonban elmondhatjuk, hogy viszonylag keveset tudunk arról, hogy a gyakorlatban hogyan zajlik az írás- és olvasástanítás anyanyelven és államnyelven a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019:151). Munkám egyik fő célja az, hogy ezekre a kérdésekre keressek választ. De ahhoz, hogy ezt érdemben teljesíteni tudjam, előbb az elméleti hátterét kell feltárnom ennek a kérdésnek.

Ukrajna 1991-ben vált függetlenné, és azóta a közoktatás folyamatos átalakulásokon megy keresztül (Orosz, 2005). A Szovjetunióból átvett hagyomány szerint az általános középfokú oktatás 11 évfolyamos és 3 nagy szakaszra bontható:

1. alsó tagozat (початкова освіта) – 1.-4. osztály
2. felső tagozat (базова загальна середня освіта) – 5.-9. osztály
3. középiskola (повна загальна середня освіта) – 10.-11. osztály)

A 2017-ben megalkotott kerettörvény ezt a rendszert 12 évfolyamosra alakítja át. Tehát a 2018. szeptember 1-jén iskolába lépő 1. osztályos gyerekek a középiskolai szintet nem kettő, hanem három év alatt teljesítik. A fentebb használt magyar megnevezései az iskolai szakaszoknak magyar terminusból származnak. Ha az ukrán nyelvű megfogalmazásokat fordítjuk le, akkor láthatóvá válik, hogy azok a megnevezések nem pontosan fedik a magyarországi terminust. „A lehető legközelebbi fordítás alapján az ukrán kifejezések magyarul: початкова школа – elemi iskola; базова загальна середня освіта – alapszintű általános középiskolai oktatás; повна загальна середня освіта – teljes

középfokú oktatás. Ukrajnában a teljes középfokú oktatás (11, illetve az új törvény alapján 12 évfolyam) elvégzése kötelező” (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019:151).

Az alsó tagozat Ukrajnában különáll a többi szinttől, ezért külön állami szabvány készül az első négy osztályra vonatkozóan. A 2017-ben bevezetett kerettörvény fokozatosan kerül bevezetésre (mindig első osztálytól), ezért eddig csak az alsó tagozatra vonatkozóan került használatba ez a törvény. Ezt a szabványt 2018. február 21-én, a 87. számú rendeletben hagyták jóvá.

Ez egy alapidokumentum, melyben meghatározzák a kialakítandó kompetenciák összességét, a különböző tantárgyak követelményrendszerét, valamint az egyes tárgyra vonatkozó minimális, éves óraszámokat is előírják (Державний стандарт 2018). A dokumentumban elsőként említik a kulcskompetenciák között azt, hogy a gyerekeknek folyékonyan kell ismerniük az államnyelvet – vagyis, a tanuló képes legyen a véleményét, az érzéseit kifejezni (szóban és írásban is), elmagyarázni a tényeket; fejleszteni kell az olvasás iránti szeretetet a tanulóknál, a szó szépségének érzékelését, és késznek kell lennie arra, hogy az ukrán anyanyelvi szinten használni tudja különböző helyzetekben (Державний стандарт 2018: 1).

A dokumentum leírja, hogy az összes kulcskompetencia magába foglalja azt a tényt, hogy a tanulónak olyan ismeretekkel kell rendelkeznie, mint az értő olvasás, a vélemény kifejezése szóban és írásban, kreativitás, saját álláspontuk logikailag megalapozott kifejtése, döntéshozatal, problémamegoldóképesség stb. (Державний стандарт 2018: 3).

A kompetenciák kialakításának rendjét, valamint a tananyag követelményeinek részletes lebontását az állami szabvány két külön dokumentumban adja meg. Az egyik az 1.-2. osztályra vonatkozik, a másik pedig a 3.-4. osztályokra. A nyelvi-irodalmi oktatási területen belül két nagy egységet különít el az állami szabvány:

1. az ukrán, valamint az őshonos népek és nemzeti kisebbségek nyelve és irodalma
2. az idegen nyelvek

Mindez azért fontos, mert eszerint az alapidokumentum nem tesz különbséget az ukrán, mint államnyelv, és az ukrán, mint anyanyelv tanítása között. Ugyanazokat a kompetenciákat várja el az állam ukrán nyelvből azoktól, akiknek ez az anyanyelvük és ukrán tannyelvű iskolában tanulnak, valamint azoktól a kisebbségektől is, akik talán az iskolában találkoznak először az ukrán nyelvvel és kisebbségi tannyelvű iskolában kezdik meg tanulmányaikat (Державний стандарт, 2018: 11–5). Vagyis a negyedik osztály

végére ugyanazt és ugyanolyan szinten kell tudnia ukrán nyelvből az ukrán anyanyelvű, ukrán tannyelvű iskolába járó tanulónak, mint annak a kortársának, aki magyar anyanyelvű, magyar tannyelvű iskolába jár és csak az iskolában, tantárgyként találkozott az ukrán nyelvvel (Cserniczkó, 2018).

Nyelvpedagógiaiilag nehezen indokolhatjuk meg mindazt, hogy az ukrán és nem ukrán anyanyelvű tanulók felé miért ugyanazokat a követelményeket állították fel. Az ukrán állam által megfogalmazott követelményrendszer erősen hátrányosan érinti a kisebbséget, vagyis akik nem ukrán anyanyelvűek és nem ukrán iskolában tanulnak (Cserniczkó, 2012). Mindezt a hátrányos helyzetet még külön fokozza az államilag meghatározott éves óraszám.

1. táblázat: A nyelvi irodalmi blokk éves óraszámai az ukrán tannyelvű iskolákban a 2018-ban elfogadott állami szabvány szerint, 1–4. osztály

(Державний стандарт 2018: 36)

Oktatási terület	1.oszt.	2.oszt.	3.oszt.	4.oszt.	Összesen
Éves kötelező óraszám					
Nyelvi-irodalmi blokk (egyben)	315	315	315	315	1260
Ukrán nyelv és irodalom	245	245	245	245	980
Idegen nyelv	70	70	70	70	280

2. táblázat: A nyelvi irodalmi blokk éves óraszámai az őshonos népek és nemzeti kisebbségek nyelvén oktató iskolákban a 2018-ban elfogadott állami szabvány szerint, 1–4. osztály

(Державний стандарт 2018: 37)

Oktatási terület	1.oszt.	2.oszt.	3.oszt.	4.oszt.	Összesen
Éves kötelező óraszám					
Nyelvi-irodalmi blokk (egyben)	385	385	385	385	1540
Ukrán nyelv és irodalom	175	175	210	210	770
Anyanyelv és irodalom + idegen nyelv	210	210	175	175	770

A fenti táblázatok jól mutatják, hogy az ukrán tannyelvű iskolákban a tanulók a négy év alatt 980 órában tanulják az ukrán nyelvet, míg a más nyelvű, kisebbségi nyelven

működő tanintézményekben ez több, mint 200 órával kevesebb, 770 óra – a követelmények azonban egyformák, mint az korábban már említésre került. Feltételezhetnénk, hogy az ukrán nyelvet a nem ukrán nyelvű iskolákban idegen nyelvként tanítják, de ezt elvetendő, hiszen államilag szabályozzák, hogy az ukrán nyelvet Ukrajnában nem taníthatják idegen nyelvként.

Az államilag meghatározott óraszámokat figyelembe véve minden intézmény elkészíti a saját órahálóját. Az állami szabvány megjegyzései között található olyan kitétel, miszerint a nem ukrán nyelven oktató iskolák bizonyos mértékig eltérhetnek a kiszabott óraszámoktól (pl. a magyar tannyelvű iskolák a szabadon választható órák terhére több ukrán nyelvi órát tarthatnak). Mindezek ellenére is jelentős különbség marad a két óraszám keret között (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019:153-154).

II.2. Az olvasás és az írás tanítása (anyanyelv)

Most pedig tekintsük át az anyanyelvi írás- és olvasástanítás részleteit.

II.2.1. Történeti áttekintés

A kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban hagyományosan szintetikus módszerekkel, leginkább hangoztató-elemző-összetevő módszerrel tanítanak olvasni anyanyelven (1945 előtt a fonomimika módszerét használták). Ehhez elnyújtott írástanítási módszert párosítanak, formáját tekintve pedig a dőlt betűs írást használják. Az iskolákban és tanítóképzésben jelenlévő olvasástanítási szokások Kutlán István ábécéskönyvéhez (1947) és az azután lévő Ónody Géza *Betűországához* (első megjelenés 1965) nyúlnak vissza. A *Betűország*hoz írásminta is tartozott. Az említett ábécéskönyvből, és annak újonnan kiadott változataiból közel 40 évig tanítottak a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban, sőt néhol még napjainkban is előveszik segítségként. Túlélte a Szovjetunió megszűnését, kivették belőle a szociológiai ideológiákat, és egészen 2003-ig ez volt az egyetlen hivatalos magyar ábécéskönyv Kárpátalján (Ónody, 1995).

2003-ban azonban új alternatívaként megjelent Tóth Dóra (beregi nyugdíjas tanítónő) *Ábécéskönyv* című tankönyve (Tóth, 2003, 2012). Módszerben nem különbözött elődjétől, a különbség csupán annyi, hogy ez szótagolva tanít olvasni. Ehhez a könyvhöz nem tartozott írásminta, ezért az írástanításhoz még mindig az Ónody-félet használták, melyet némileg frissítettek és újonnan kiadtak.

Az 1990-es évek eleje (Ukrajna függetlenné válása, a határnyitás, határmenti régiók együttműködése) változást hozott az olvasástanítás egyhangú gyakorlatába. Tolnai

Gyuláné heurisztikus olvasástanítási programja ugyanis megjelent a kárpátaljai magyar olvasástanításban. Segélycsomagok keretén belül jutottak el hozzánk az olvasókönyvek, az írásminták, a nagy programfal, a tanulók számára a kis programfal. (Tolnai, 1991). Mindezek ellenére Ukrajnában sohasem vált hivatalosan elfogadott programmá a Tolnai-módszer. A tanítók leginkább az Ónody-féle Betűországot egészítették ki a Tolnai programcsalád olvasókönyveivel és írásmintáival. Különböző továbbképzéseket is szerveztek a tanítóknak annak érdekében, hogy el tudják sajátítani a Tolnai-módszer sajátosságait, de mindez nem járt túl sok sikerrel, nem érte el a várt népszerűséget régióinkban. (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019:154-155).

II.2.2. Jelenkor – az anyanyelvi tanterv jellemzői

2003-tól a 2018/2019-es tanévig Tóth Dóra Ábécéskönyvét használták a legtöbb kárpátaljai magyar tannyelvű iskolában. De voltak olyan iskolák, ahol az olvasástanításhoz még mindig Ónody Géza Betűországát használták. Az, hogy a 2019/2020-as, illetve a 2020/2021-es tanévekben milyen tankönyveket, módszereket használtak a kutatásomban térek ki részletesebben.

„Az elemi osztályokban folyó oktatás tartalmát és az órakereteket hivatalosan Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma, illetve annak megyei alegysége, a Területi Pedagógus-továbbképző Intézet felügyeli, a tantervkészítésért is ez utóbbi szerv felel. A Pedagógus-továbbképző Intézetnek van a magyar iskolákban folyó módszertani munkát felügyelő és irányító alegysége is. A kárpátaljai magyar iskolák tankönyveit rendszerint a lemergi Szvit Kiadó ungvári fiókintézete vagy (a piac lényegesen vékonyabb szeletét lefedő) csernyivci Bukrek Kiadó jelenteti meg” (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019: 155).

A kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák tankönyv ellátottságában nagy szerepet játszik a Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség (KMPSZ), amelynek Tankönyv- és Taneszköz Tanácsa számos kiadványt és módszertani segédletet nyújtott a kárpátaljai magyar pedagógusoknak és iskoláknak az elmúlt 25 évben. A KMPSZ kiadásában jelent meg például Béresné Bossányi Klára Éva *Kisiskolás* című olvasókönyve 1.-2. osztályosok számára, mely arra hivatott, hogy a Tóth Dóra-féle Ábécéskönyvet egészítse ki, mely nagyon kevés gyakorló szöveget tartalmaz (Béresné Bossányi, 2004). Ez a kiadvány olyan feladatokat is tartalmazott, mely az írás gyakorlására szolgált.

Most pedig néhány szóban említsük meg, hogy milyen tanterv szerint dolgoznak a pedagógusok az anyanyelvi oktatás terén. A 2017/2018-as tanévben a Szerhijcsuk-Hadar-

Kótyuk-féle anyanyelvi tanterv volt használatban, melyet 2015-ben írtak meg. Ez a tanterv két részterületből áll: Magyar nyelv (1.-4. osztály) és Olvasás (2.-4. osztály). A kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban nem párhuzamosan zajlik az anyanyelvi és az államnyelvi írás- és olvasástanítás. Anyanyelvből 1. osztály végére megtanulják a tanulók az írás és az olvasás technikáját, 2. osztály végére pedig már ki kell, hogy alakuljon a szövegértő olvasás képessége. A szóbeli szövegalkotás és az íráskészség fejlesztése mellett elkezdnek a nyelvtani és helyesírási ismeretekkel foglalkozni a gyerekek.

Az anyanyelv tanterv főbb tartalmi jellemzői:

- hangoztató-elemző-összetevő módszer használatos az olvasástanításban, különös figyelemmel a szótagolásra
- a nyelvtani ismeretek és a helyesírás tanítása kapcsolatban állnak, itt is különös tekintettel a szótagolásra, mert a "másképp ejtjük/másképp írjuk" eseteket szótagolással tanítjuk
- fejlesztendő képességek: beszédviselés, kommunikáció, közlési formák, páros és csoportos beszélgetések, beszédtechnika és helyesejtés, szóbeli és írásbeli (fogalmazás) szövegalkotás fejlesztése, írástechnika fejlesztése
- olvasástanítás osztályokra bontva:
 - ✚ 1. osztály – az olvasás jelrendszerének előkészítése
 - ✚ 2. osztály – folyamatos olvasás
 - ✚ 3. osztály – értelmező olvasás
 - ✚ 4. osztály – kifejező olvasás
- az olvasástechnika fejlesztésére vonatkozó előírások:
 - ✚ 1. osztály – olvasási dekódolási technikák elsajátítása (bármilyen szót el kell, hogy tudjanak olvasni, ha nehézségeik támadnak, visszatérhetnek a szótagoláshoz)
 - ✚ 2. osztály – az olvasástechnika megszilárdítása (az olvasókönyvben már nincsenek szótagolva a szavak, de gyakorláshoz javasolt a szótagolás)
- a tanterv megfogalmazza követelményként a szövegértő olvasás technikájának elsajátítását, arra azonban nem tér ki, hogy pontosan melyik osztályra kell kialakítani azt, illetve ez osztályokra bontva mit jelent
- az írástanítás és a -technika kialakításának lépéseit rögzíti a tanterv:
 - betűelemek tanítása
 - betűtanítás

- az írásmozgás automatizálása
- betűalakítás- és kapcsolás
- az íráskészség fejlesztése
- az írástanítási módszerek közül nincs meghatározva, hogy származtatással vagy társítással javasolja a betűtanítást (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019:156-157)

A 2018/2019-es tanév során megjelent a 2017-ben jóváhagyott kerettörvény és az új állami szabvány alapján az új tanterv (Державний стандарт, 2018). Az újdonság az előzőhöz képest, hogy 5 nagy tartalmi-logikai egységbe szervezi a tananyagot:

- a) szóbeli kommunikáció
- b) olvasunk
- c) kommunikálunk írásban
- d) felfedezzük a médiát
- e) felfedezzük a nyelvtani jelenségeket.

Kitér továbbá arra is, hogy a digitális kommunikációs eszközök révén is küldhetünk és kaphatunk üzeneteket (a kézírás tanításán kívül). A további módszerek tekintetében ez a tanterv is követi az elődjeit (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019:157).

III. Az olvasás és az írás tanítása a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban – államnyelv

Az ukrán nyelvű olvasás és írás tanításának kérdése a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban egy nagyon fontos kérdés. Fontos tudnunk ugyanis, hogy annak ellenére, hogy a magyar tannyelvű iskolákban sokkal kevesebb óraszámban tanulják az államnyelvet és eleve hátránnyal indulnak, hiszen nem ez az anyanyelvük – a tantervben megfogalmazott elvárás az ismeretekkel és a nyelvi tudással kapcsolatban ugyanolyan. Ezért munkámnak ezen fejezetében arról írok részletesebben, hogy milyen tantervi követelményeket támaszt az állam a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák alsó tagozata felé az államnyelv ismeretével és tanításával kapcsolatban.

III.1. Tanterv szerinti elvárások az államnyelvről a magyar tannyelvű iskolákban

Mint azt egy korábbi fejezetben már említettem (I. fejezet 1. pont) a 2018-ban meghatározott kerettörvény szerint az ukrán iskolában tanuló ukrán anyanyelvű gyerekek, illetve a magyar iskolában tanuló magyar anyanyelvű gyerekek felé ugyanolyan elvárások vannak az államnyelv elsajátításával kapcsolatban.

Az ukrán nyelv tantervek a 2018/2019-es tanévtől megtalálhatóak Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumának hivatalos honlapján (Українська мова 1–4 класи. Навчальна програма для загальноосвітні навчальні заклади з навчанням угорською мовою. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>). A honlapon természetesen elérhetőek a régebbi tantervek is, amelyek a felsőbb osztályokra vonatkoznak (ez ugyanis csak a 2018. szeptember 1-jétől iskolába lépő, 1. osztályos tanulókra vonatkozik).

A korábban használt, az alsó tagozat utolsó osztályaiban jelenleg is használt, a Horoskovszka–Póhán–Masztjuk-féle tanterv (<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/35.-ukrmova-1-4-shknavchugorskoyumovoyu.doc>) a tananyagtartalom összeállításánál a 2011-ben jóváhagyott törvényre hivatkozik (Державний стандарт, 2011). Fő célja, hogy kialakítsa a célnyelvi kommunikatív kompetenciát, emellett fontos célként tüntetik még fel azt is, hogy a szociokulturális kompetenciát kialakítsuk a tanulóknál. Ez alatt azt kell értenünk, hogy a tanulóknak képesnek kell lenniük beilleszkedni az ukrán társadalomba,

valamint idetartozik a hazafias, erkölcsi és esztétikai nevelés is. A tananyag a tantervben 3 egységre tagolható:

- a) beszédképesség-fejlesztő
- b) nyelvi
- c) szociokulturális (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019).

III.2. Az olvasás és az írás tanítása (államnyelv)

A kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák első osztályában az ukrán nyelv úgynevezett „szóbeli tantárgy”, melynek célja, hogy a gyerekek szövegértését és szóbeli szövegalkotási képességét fejlesszék. A második osztályban folytatják ezen kompetenciák fejlesztését, valamint sor kerül az írás és az olvasás tanítására. Az 1. osztályos tananyagtartalom alapjait a következőképp fogalmazták meg a tanterv alapján:

- a magyar anyanyelvű tanulóknak ki kell alakítani az ukrán nyelv iránti érdeklődést
- az ukrán nyelvű szövegek megértésének alapját ki kell alakítani
- a tanuló el kell, hogy sajátítson egy ukrán nyelvű alapszókincset, meg kell tanulnia a jellegzetes ukrán hangok ejtését, valamint a hanglejtés és a hangsúly helyes használatát
- a meghatározott grammatikai szerkezetek helyes használatának elsajátítása
- beszédhelyzetekhez igazodó nyelvhasználat kialakítása, az adott helyzetbe illő grammatikai formák és szókincs használata (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019:160).

A tanterv tehát részletesen leírja, hogy az első osztály fő célja az kell, hogy legyen, hogy a gyerekek szókincsét és szövegértési képességét fejlesszük. Azt pozitívként mondhatjuk el a tantervről, hogy kiemeli: a kárpátaljai magyar iskolák magyar anyanyelvű elsősei nem beszélnek ukránul, ezért ezt mindenképpen figyelembe kell venni az előbb említett képességek fejlesztése során. Figyelembe veszi továbbá azt is, hogy az ukrán nyelvi tapasztalatai ezeknek a gyerekeknek igen csekély, ezért talán először találkoznak az ukrán nyelvvel testközelből, így nem ismerik annak hangzását, sajátosságait.

Az írás és olvasás tanítását államnyelven a tanterv szerint második osztályban kezdik. Vagyis nem párhuzamosan az anyanyelvi írás- és olvasástanítással, hanem megkésve. Az olvasás tanítás, akár csak anyanyelven, ukrán nyelven is hangoztató-elemző-összefüggő módszerrel, szintetikus módon történik. Természetesen figyelembe veszik az

ukrán ábécé sajátosságait is, melyek eltérnek az addig megtanult, anyanyelvi olvasástanítástól. Az írástanítás is az anyanyelvihez hasonló módon, elnyújtott módszerrel történik. Megjelenését tekintve a dőlt betűs írást használják. Az olvasástanítás 3 szakaszra osztható:

- betűtanítás előtti szakasz – a tanító feladata, hogy külön figyelmet fordítson a jellegzetes ukrán hangok felismerésére és jelölésére a szavak felismerése során (ebből is látszik, hogy a tanterv figyelembe veszi, hogy vannak olyan hangok, amikkel a gyerekek az anyanyelvi olvasástanítás során nem találkoztak, de az ukránban megvannak, sőt külön betűvel jelölik őket)
- betűtanítási szakasz
- betűtanítás utáni szakasz.

A 2018-ben elfogadott új kerettörvényről még nincs sok információnk, még csak 1.-3. osztályban van érvényben, de munkám kutatási részében erre is kitérek majd részletesebben (Типова навчальна програма: Українська мова 1-2 класи закладів загальної середньої освіти з навчанням угорською мовою. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>). Az új tanterv fő célja, hogy kialakítsák azokat a kompetenciákat, melyeket az állami szabvány megnevez. Ezek közül a legfontosabbak, hogy első osztályban a beszédképesség fejlesztésére helyezik a hangsúlyt, valamint arra, hogy az írás- és olvasástanítást előkészítsék, ennek okán tanulják a gyerekek a szótagolást első osztályban. Második osztályban pedig megkezdik a magyar iskolákban az ukrán nyelvű írás és olvasás tanítását. Óraszámok tekintetében találhatunk különbségeket, ugyanis az új tanterv szerint sokkal magasabb óraszámokban tanulják a gyerekek az ukrán nyelvet. A korábbi tanterv szerint heti 3 ukrán órájuk volt a gyerekeknek 1. és 2. osztályban, míg az új tanterv szerint már heti 5 órában tanulják az ukrán nyelvet és ez évi 170 órát jelent, ami ilyen óraszámok mellett lényegesen több a korábbihoz képest (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019: 160-161).

IV. A módszertani felszereltség áttekintése a magyar tannyelvű iskolákban Kárpátalján

Az alábbi fejezetben az Ukrajnában előforduló, illetve az eddig megjelent tankönyvekkel és módszertani kiadványokkal fogunk foglalkozni. Betekintést nyerhetünk az ukrán-, illetve magyar nyelvű kiadványok minőségére, mennyiségére, összehasonlítjuk és elemezzük a tankönyveket. Megvizsgáljuk, hogy az államnyelvi, illetve anyanyelvi kiadványok milyen kapcsolatban vannak egymással, megkapják-e időben a gyerekek, illetve a pedagógusok.

IV.1. Anyanyelvű tankönyvek és taneszközök

Ukrajnában a tankönyvpiacon sajnos megszokott dolog, hogy a tankönyvek vagy későn érkeznek meg az iskolákba (jó esetben november környékén, de néha csak második félévben), vagy egyáltalán meg sem érkeznek az aktuális tanévben. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) úgy próbált segíteni ezen a helyzeten, hogy saját honlapjukon létrehozta egy online tankönyvtárat, ahol a magyar iskolák hozzáférhetnek az összes anyanyelvi tankönyvhöz digitális formában. A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköz Tanácsának legtöbb kiadványa is megtalálható saját honlapjukon szintén digitális változatban.

A 2018/2019-es tanévtől az új tantervnek megfelelően új tankönyv is jelent meg a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák első osztályában. Ez a tankönyv nem más, mint a Bátor-Dzjapko féle ábécéskönyv, melynek szerzői Bátor Mária és Dzjapko Zsuzsanna. Ez a tankönyv az ukrán oktatási minisztérium támogatását élvezhette, és Szvit Kiadó adta ki, két részben. A magyar iskolák 1. osztályai számára ez az államilag elfogadott tankönyv (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019).

Mindeközben (amíg az a tankönyv elkészült) Orosz Ildikó, a KMKSZ elnöke bejelentette, hogy Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumához fordultak azzal a kéréssel, hogy engedélyezzék magyarországi tankönyvek használatát. Először csak első osztályra, majd a későbbiekben az egész alsó tagozatra (<http://www.karpatalja.ma/karpatalja/oktatas/orosz-ildiko-unnepi-beszede-a-kmpsz-kozponti-tanevnyito-unnepsegen/>).

A szaktárca végül is, bár nem elsőre, de elfogadta az ajánlatot és jóváhagyta a magyarországi ábécéskönyvek használatát a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák első osztályaiban. A minisztériumi engedély birtokában a kárpátaljai magyar iskolák

ábécéskönyvet, kétrészes olvasásmunkafüzetet, valamint a hozzátartozó írásmintát (Falusiné Varga et al., 2016; Nagy–Kóródi, 2016) is kaptak a KMPSZ közvetítésével a magyarországi Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) jóvoltából. Ezt a tankönyvecsomagot a kárpátaljai magyar iskolák 2018 őszén meg is kapták, igaz nem szeptemberben, hanem 1-2 hónap csúszással.

Ezek a magyarországi tankönyvek is az általunk használt hangoztató-elemző-összetevő módszert alkalmazzák, melyhez elnyújtott írástanítás tartozik, az olvastatás gyakorlata pedig szótagolva történik. Az írásformát tekintve viszont különbséggel találkozhatunk. Magyarországon ugyanis az álló írásformát oktatják, és ez jelenik meg ebben a tankönyvecsomagban is, míg nálunk, Kárpátalján a dőlt (kéz)írás formát tanítjuk (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019).

A Tóth Dóra-féle ábécéskönyvek hosszú éveken át voltak a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák használatában és elhasználódtak. Tudniillik iskoláinkban a tankönyveket a gyerekek nem megvásárolják, vagy megkapják örök használatra, hanem tanév elején megkapják, tanév végén pedig leadják az intézmény könyvtárába. Épp ezért a sok éves használat alatt ezek a könyvek sok gyerek kezében megfordultak, és megkoptak, elszakadtak. Újranyomtatásuk nehézségekbe ütközött, mégis pótolni kellett valahogy a hiányzó tankönyveket. Az iskolák ezt úgy oldották meg, hogy a KMPSZ segítségével spirálozott, fekete-fehér nyomtatott formákat sokszorosítottak és juttattak el az iskolákba. Az új tankönyv megjelenéséig ez volt a bevett gyakorlat.

Az ábécéskönyvhöz készült munkafüzet, mely az írás gyakorlására szolgált – szintén frissítésre és módosításokra szorult. Ez a munkafüzet Béresné Bossányi Klára nevéhez kapcsolódik (Béresné, 2004). Mivel a megújítás szükségyszerűnek bizonyult, ezért összehoztak egy tanítókból álló munkaközösséget, akik az ábécéskönyv betűrendje és tananyagja alapján összeállítottak egy kétkötetes írásmunkafüzetet és hozzátartozó illusztrációkat. Buzogány Dezső kalligráfus elkészítette a dőlt betűs *Írás* munkafüzet betűinek megrajzolását (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019).

A kézirat már majdnem teljesen elkészült, amikor kiderült, hogy készülöben van egy új, államilag elfogadott és támogatott ábécéskönyv, melynek vélhetően más betűtanítási rendje lesz, és az írásmintát jó lett volna ehhez igazítani. Azt azonban akkor még nem tudták, hogy mikor kerül kiadásra ez az ábécéskönyv. Eközben napvilágot látott az a hír is, hogy tárgyalások folynak a magyarországi tankönyvecsomag használatával kapcsolatosan is (mindezek: az új, helyi fejlesztésű ábécéskönyv, valamint a magyarországi tankönyvecsomag a 2018/2019-es tanévtől használatba kerültek).

A 2018/2019-es tanévtől tehát a következő tankönyvek, tankönyvsomagok vannak használatban a kárpátaljai magyar tananyelvű iskolák első osztályaiban: egy helyi fejlesztésű, államilag jóváhagyott ábécéskönyv, egy magyarországi, államilag engedélyezett tankönyvsomag az OFI jóvoltából, mindemelett a legtöbb helyen még a korábban használt tankönyvek is megtalálhatóak és használatban vannak (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019).

IV.2. Tankönyvek és taneszközök – államnyelv

Az ukrán nyelvi tankönyveket a kárpátaljai magyar iskolák számára a Lembergi Szvít Kiadó ungvári fiókja biztosítja. Horoskovszka Olga és Pohán Katalin szerkesztésében 2012-ben megjelent az első osztályosok tankönyve, mely fő céljaként a szóbeli szövegértést és a szövegalkotási készségek kialakítását célozta meg. Különböző témakörök és beszédhelyzetek köre épül a tankönyv tematikájára mely a szóbeli nyelvi kompetenciák fejlesztését célozza meg (pl. *évszakok, ünnepkörök, az ukrán államiság szimbólumai* – a következő feladatok segítségével: *hallgassátok meg a szöveget, játsszátok el a szituációt, értelmezzétek a szöveget*, stb). (Horoskovszka–Póhán, 2012).

A 2018-ban megjelent új tantervnek megfelelően új tankönyvre volt szükség ukrán nyelvből is. Az első osztályos tankönyvet Petruk Okszana szerezte a magyar nyelvű iskolák számára. Ez a tankönyv két részből áll, valamint hozzá tartozó hanganyagot is tartalmaz. A szóbeli kompetenciákat ezáltal modernebb, haladóbb eszközökkel, játékos, életszerű beszédhelyzetekkel fejleszti (Petruk, 2018).

Ukrán nyelvből a magyar anyanyelvű iskolákban második osztályban kezdik el az írás és olvasás tanítását. 2019-ig, vagyis amikor az új tanterv keretein belül kezdő első osztályosok elérték a második osztályt – a 2012-ben, Keszler Sztella által szerkesztett tankönyvet használták (Keszler, 2012). Ez a tankönyv az olvasás- és írástanítás tantervileg megfogalmazott módszereit követi, hangoztató-elemző-összetevő módszerre épít, az írott és nyomtatott betűk tanítása párhuzamosan történik, az írásformát tekintve pedig a dőlt írásformát alkalmazzák. A betűtanítás utáni szakaszban kétnyelvű szótári rész is található a tankönyvben (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019).

Tehát, ahogy azt már korábban írtam, 2019-től a második osztályos tanulók a Krihán–Szerhijcsuk-féle ukrán nyelv könyvből tanulnak, mely kimondottan magyar anyanyelvű tanulók számára készült. Az olvasástanítás módszere maradt az eddigiekhez hű, az írást elnyújtott módszerrel oktatják, dőlt betűs írásformát alkalmazva. Ehhez az új kiadású tankönyvhöz is tartozik elektronikus hanganyagotár, melyek szövegértési

feladatokat tartalmaz. A két ábécéskönyv valójában csak kivitelezésükben térnek el egymástól, minden másban megegyeznek egymással.

Összehasonlítva a korábbi évek tankönyveit, mindkét változat (a Keszler-féle, illetve a Krihán–Szerhijcsuk-féle is) nagy előrelépést jelent a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban tanuló gyerekek ukrán tanulásával kapcsolatban, ugyanis a korábbi évek tankönyvei semmilyen kapcsolatban nem álltak a gyerekek anyanyelvű olvasás- és írástanulásával. Keszler Sztella már figyelembe vette a tankönyv szerkesztése során az anyanyelvi tankönyvekben alkalmazott oktatási anyagokat, a betűtanítási szakaszban az ukrán mellett megjelent a magyar is, a betűtanítási szakasz után pedig minden olvasmányhoz kétnyelvű szótár tartozott. Azonban ukránul olvasni még mindig úgy tanított ez a tankönyv is, hogy nem vette figyelembe, hogy a gyerekek anyanyelvükön már tudnak olvasni és írni (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019).

A 2019-től használt új tankönyvek végre még egy változást vittek az államnyelven történő olvasás- és írástanításba. Végre figyelembe vették azt a szempontot, ami az előbb már említésre került, miszerint a gyerekek anyanyelvükön már elsajátították az olvasás és az írás technikáját. Ezt az ismeretet felhasználva az írott és a nyomtatott betűk tanításánál összehasonlítják azokat a betűket, melyeket magyar nyelvből már megtanultak, társítják azokat az ukrán nyelvű megfelelőjükkel. A betűk tanításának sorrendje eltér attól a sorrendtől, mint amit az ukrán anyanyelvű ukrán iskolában tanuló gyerekek tanulnak. A magyar iskolákban először az ukrán ábécé azon betűivel kezdenek, melyeknek írásképe és esetleg még hangképe is megegyzik az ukrán és magyar ábécében (pl. Ii, Oo, Kk, stb). Ennek a módszernek hála a magyar tannyelvű iskolákban a gyerekek rövidebb betűtanítási szakasz alatt sajátíthatják el az ukrán ábécé betűit, mint a korábbi években. Több idő jut így a beszédképesség fejlesztésére, valamint a szövegértő olvasás kialakítására és fejlesztésére, gyakorlására (Beregszászi – Kolozsvári-Nagy, 2019).

V. Írás- és olvasástanítás többnyelvű környezetben a beregszászi magyar iskolák példáján

Ebben a fejezetben található a dolgozat gyakorlati része, mely tartalmazza az eredményeket, melyek a kutatás folyamán születtek.

V.1. A kutatás módszere és elemzése

Jelen kutatás az írás és olvasás tanításának módszereit és eszközeit vizsgálja meg többségi környezetben kisebbségi nyelvként és ezzel párhuzamosan az államnyelvi írás- és olvasástanítás módszereit és eszköztárát is vizsgálja.

V.1.1. A minta kiválasztása

A minta kiválasztása során figyelembe vettük, hogy Beregszász a kárpátaljai magyar nyelvű oktatás egyik középpontja, ezért a kutatás során a beregszászi magyar tannyelvű iskolák első osztályát vizsgáltuk. Ide tartozik a Beregszászi 3. Számú Zrínyi Ilona Középiskola (az új törvények folytán jelenlegi megnevezése Beregszászi Zrínyi Ilona Líceum), a Beregszászi 4. Sz. Kossuth Lajos Középiskola (jelenleg Beregszászi Kossuth Lajos Líceum), a Beregszászi 6. Számú Általános Iskola (jelenleg Beregszászi Horváth Anna Gimnázium), a Beregszászi 7. Számú Általános Iskola és a Beregszászi 10. Sz. Középiskola. Az említett iskolák első osztályban tanító pedagógusai vettek részt kutatásunkban – egyrészt azok, akik anyanyelven oktatják az írást és az olvasást a gyerekeknek, másrészt azok, akik az ukrán nyelvű írás és olvasás rejtjelmeibe vezetik be őket.

V.1.2. Alkalmazott gyűjtési mód

A kutatás kezdetén különféle kutatási módszerek tervezete volt terítéken, ám sajnos a karanténhelyzet beállta miatt változtatnunk kellett ezeken. Az alkalmazott gyűjtési mód kiválasztása végül a kérdőív módszerére esett, melyet félig strukturált, online interjúkkal egészítünk ki. A kérdőívek két nyelven készültek el. A magyar nyelvű kérdőíveket az anyanyelven oktató pedagógusok kapták, míg az ukrán nyelvűt azok a pedagógusok, akik ukrán nyelven tanítják írni és olvasni a tanulókat. A kérdőívek kitöltése online történt Google Űrlap segítségével.

V.1.3. Hipotézisek/kutatási kérdések felállítása

A téma kapcsán az alábbi kutatási kérdéseket, illetve hipotéziseket állítottuk fel.

K1: Az OFI által kibocsátott tankönyvsomag, melyet Ukrajnában hivatalosan is elfogadtak biztosít-e elegendő taneszközt a tanulók számára (ábécéskönyv, írásminta)?

K2: Az anyanyelvi írást és olvasást tanító pedagógusok inkább a magyarországi, vagy az ukrainai tantervet használják?

K3: Melyik módszert, illetve tankönyvsomagot preferálják inkább az anyanyelven történő írás- és olvasástanítás során a pedagógusok?

H1: Azok a pedagógusok, akik régebb óta dolgoznak tanári pályán, több módszert is alkalmaznak az olvasás és írás tanításra az eredményesség érdekében?

H2: A jelenlegi ukrán nyelvű olvasás és írás tanítás módszere sokkal eredményesebb, mint az előzők.

H3: Mindkét nyelvű írástanítása során a párhuzamosan történő írástanítást használják a pedagógusok.

H4: Az ukrán nyelvű módszertani ellátottság sokkal nagyobb az iskolákban.

H5: Annak ellenére, hogy Ukrajnában a dőlt betűs írásforma a hivatalosan elfogadott, a pedagógusok a magyarországi írásminta használatának bevezetése során mindkét írásformát tanítják a gyerekeknek.

V.2. A kérdések elemzése

A kérdőívek kitöltöttségi aránya kisebb lett az elvártnál, ettől függetlenül azonban így is komoly eredményeket mutat a beregszászi magyar iskolák olvasás- és írástanítási módszereiről és eszköztáráról. Az interjúkkal való kiegészítés során olyan plusz adatokra derült fény, melyek a kérdőívekből nem derültek ki, ezért használata mindenképp eredményesnek bizonyult.

V.2.1. Anyanyelvi (magyar nyelvű) kérdőívek eredményeinek elemzése

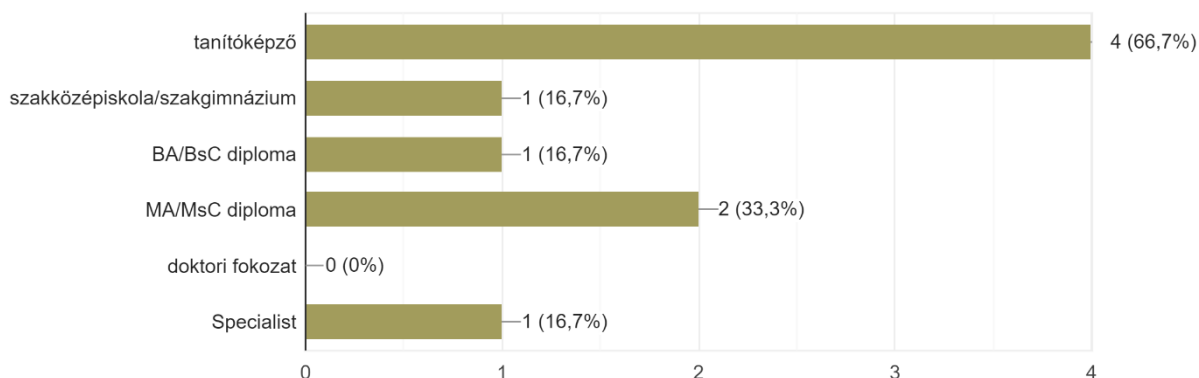
Az anyanyelvi kérdőívek kitöltésének száma a pandémai okozta zavarok következtében alacsony lett. A pedagógusok hatványozottan leterheltek, ezért a kitöltés száma az elvártakhoz képest cselély lett. A kérdőíveket összesen 6 pedagógus töltötte ki (N=6). A kitöltők 100%-a nő nemű, ami részben annak következményeként tartható számon, hogy a pedagógus szakma, ezen belül pedig még inkább az alsós tanítók társadalma feminizálódott.

A következő kérdés arra vonatkozott, hogy milyen végzettséggel rendelkeznek a pedagógusok. Az alábbi ábra alapján jól látható, hogy a hatból négy pedagógus rendelkezik

tanítóképzői végzettséggel, egy szakközépiskolai/szakgimnáziumi végzettséggel, egy BA diplomával, ketten MA diplomával és egy tanító specialist diplomával. Értelemszerűen a számok között vannak átfedések, tehát van olyan pedagógus, aki egyszerre több diplomával is rendelkezik a felsoroltak közül.

Milyen végzettséggel rendelkezik?

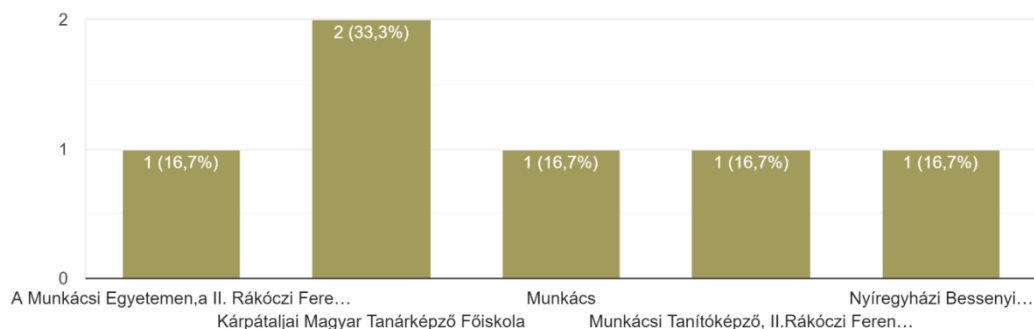
6 válasz

A harmadik kérdés arra vonatkozott, hogy melyik intézményben szerezték pedagógiai vonatkozású végzettségüket. A kitöltők közül hárman a Munkácson szerezték diplomájukat, ketten a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán, egy pedagógus pedig a Nyiregyházi Bessenyi György Tanárképzőben.

Hol szerezte pedagógiai vonatkozású végzettségét?

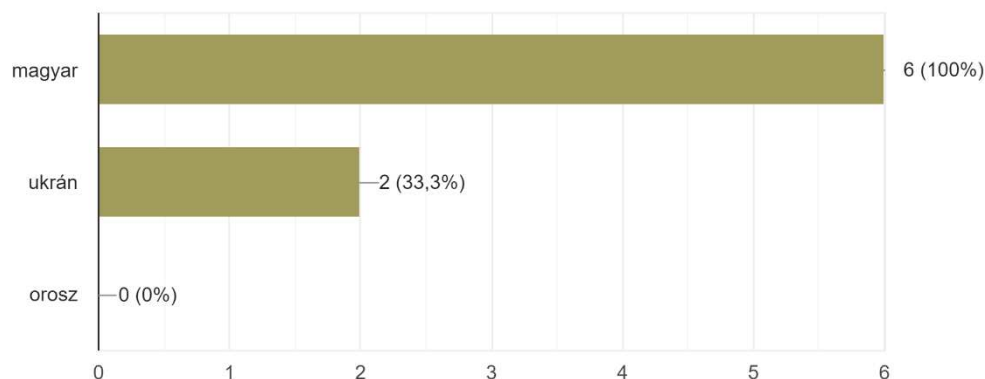
6 válasz

A következő kérdés arra vonatkozott, hogy milyen nyelven folytatták tanulmányaikat. Az ábrából kiderül, hogy hatan (vagyis mindenki) választotta a magyar nyelv lehetőséget és ketten az ukránt is. Ebből arra következtethetünk, hogy azon pedagógusoknak, akiknek több diplomájuk is van, nem minden képzést magyar nyelven végeztek.

Milyen nyelven folytatta tanulmányait?

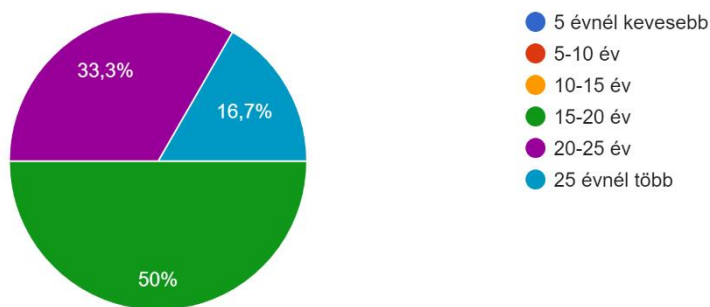
6 válasz

Az ötödik és a hatodik kérdés arra kérdezett rá, hogy hány éves pedagógiai munkatapasztalattal rendelkezik, illetve, hogy hány éve dolgozik az adott munkakörben. A két kérdésre adott válaszok teljesen megegyeznek egymással, ami arra enged következtetni, hogy a kitöltők nem pályaelhagyók, és ugyanazon a területen dolgoztak az adott időintervallumban.

Hány éves (pedagógiai) munkatapasztalattal rendelkezik?

6 válasz

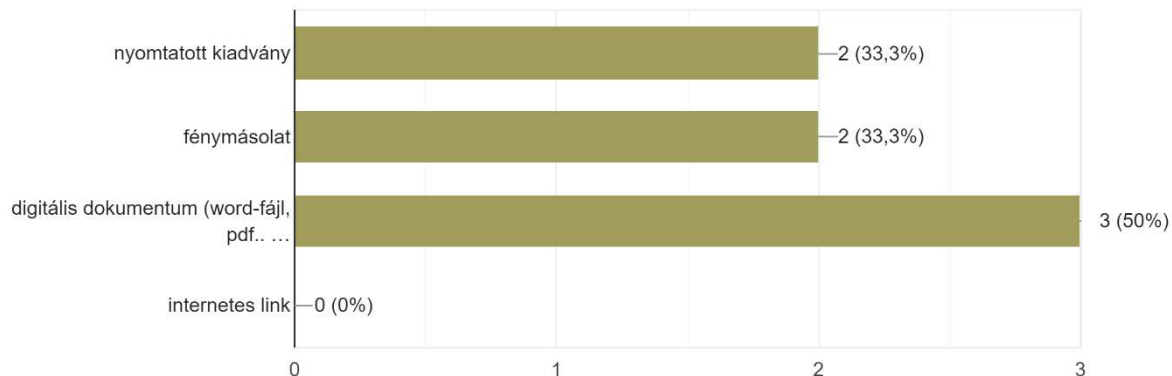

A kitöltők 100%-ban igennel válaszoltak arra a kérdésre, hogy van-e tanterv, ami alapján az első osztályban tanít olvasást és írást. A következő kérdésre adott válaszok, miszerint milyen tantervvel dolgoznak már nem ennyire egyhangú. Kettő a Szergejsuk Júlia által kidolgozott tantervet nevezték meg, volt, aki a Magyar Oktatási Hivatal által kiadott időterv alapján dolgozik, voltak, akik ismeretlen szerzőt írtak, és olyan is, aki tankönyvszerzőket nevezett meg.

Arra a kérdésre, hogy hogyan jutottak hozzá az adott tantervhez, a következő válaszok születtek:

Milyen formában jutott el Önhöz a tanterv?

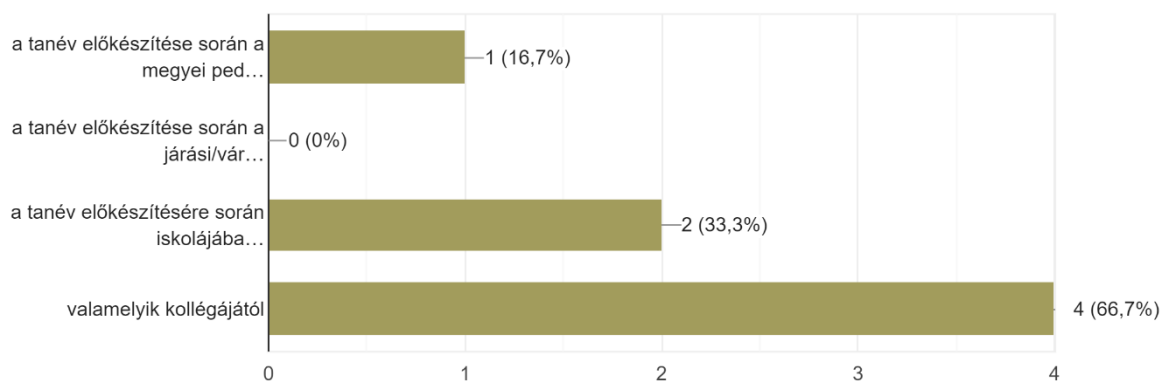
6 válasz

Hogy hogyan, kitől, milyen oktatási szervtől vagy fórumtól jutott hozzá a tantervhez a többség azt a lehetőséget választotta, hogy valamelyik kollégájától kapta. Volt azonban olyan is, aki a tanév előkészítése során a megyei pedagógus-továbbképző intézettől jutott hozzá, valamint ketten a tanév előkészítése során iskolájában a módszertani értekezleten kapta meg. A válaszok között található átfedést, ezek alapján pedig levonhatjuk azt a következtetést, hogy volt, aki két helyről is hozzájutott az adott (vagy két különböző) tantervhez.

Hogyan, kitől, milyen oktatási szervtől/fórumtól jutott hozzá a tantervhez?

6 válasz

Ezután a tanterv pozitívumaira, illetve negatívumaira kérdeztem rá a pedagógusok személyes véleménye, illetve tapasztalatai alapján. Ez egy nyitott kérdés volt a kérdőívben, tehát a kitöltők szabadon leírhatták, hogy hogyan érznek, mit tapasztaltak a tanterv kapcsán.

P1: „Következetes, de lassú tempójú, illeszkedik a tankönyvhöz”

P2: „Mivel a tanterv a tankönyvvel párhuzamos, jól lehet haladni a tanítással. Ami negatívum, hogy a mi magyar iskolánkban kevesebb óraszám jut az anyanyelvre.”

P3: „Az előbbi sokkal jobb volt”

P4: „Negatívum: kevés a begyakorlásra adott óraszám.”

P5: „Én több órát szentelnék egy-egy betű tanítására.”

P6: „Megfelel a tankönyv témáinak, kicsit kevés a begyakorlás.”

Amit a válaszok alapján megfigyelhetünk az az, hogy szinte mindegyik kitöltőnél visszatérő negatív motívumként jelenik meg a kevés óraszám megemlítése. Tehát a kisebbségi oktatás helyzete a többségi környezetben még mindig az elvárásokon alul marad. A gyerekeknek és a pedagógusoknak kevés idejük marad arra, hogy megfelelően el tudják sajátítani a tananyagot – jelen esetben az írást és az olvasást.

Az olvasástanítás módszeréről feltett kérdésre a következő válaszok születtek. Csak szintetikus módszert hárman írtak, az egyik kitöltő a szintetikus mellé a képolvasás módszerét is hozzákapcsolja, van, aki az analitikus-szintetikus módszert alkalmazza, továbbá van olyan, aki vegyesen használja a módszereket. A következő kérdésekben a használt olvasástanítási módszer előnyeire, illetve hátrányaira kérdeztünk rá. Az alábbi táblázatban a kitöltők tapasztalatait figyelhetjük meg a használt módszerrel összekapcsolva.

Módszer	Pozitívumok	Negatívumok
P1: „szintetikus + képolvasó”	„Nagyban segíti a helyesírás kialakulását”	„Diszlexia esetén hátrányos”
P2: „vegyes”	„Mivel nem egy konkrét módszert használok, az általam kipróbált és eredményesnek tartott elemeket veszem ki.”	„Később alakul ki az értő olvasás”
P3: „szintetikus”	„Gyorsabban tanulnak meg olvasni”	„Nincs hátránya, szerintem.”
P4: „szintetikus”	„Segíti ez a módszer a jó helyesírás kialakulását.”	„Kevés figyelem jut a szövegértésre”
P5: „analitikus-szintetikus”	„Segíti a jó helyesírás kialakítását, és a gyermek bármit képessé válik	„Nincs hátrány”

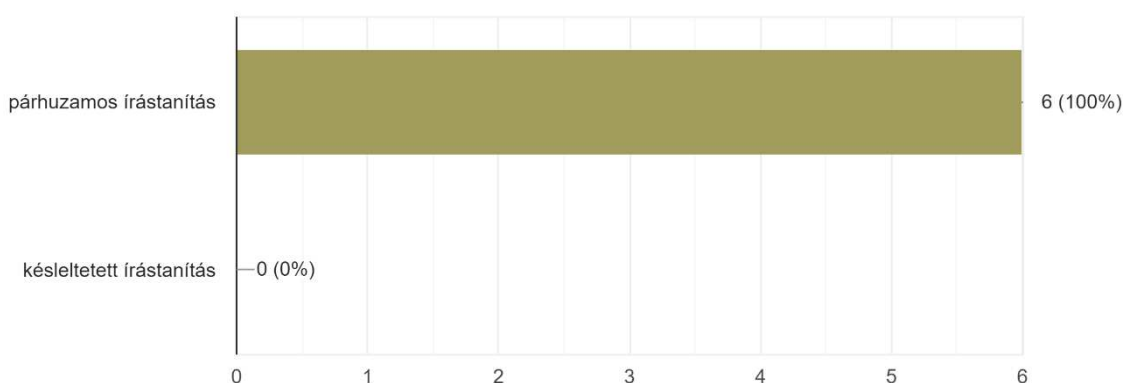
	elolvasni.”	
P6: „szintetikus”	„Gyorsan megtanulnak olvasni, segíti a jó helyesírás kialakulását”	„Túlságosan hosszadalmas, és hogy nem fordít kellő figyelmet a szöveg értelmezésére.”

A fenti táblázatból láthatjuk, hogy a pedagógusok a szintetikus olvasástanítási módszer egyik legjellemzőbb pozitívumaként a helyesírás kialakulását említik. Hátrányként leginkább a az értő olvasás kialakulásának hiányát tartják, valamint az is megjelenik negatívként, hogy diszlexia esetén hátrányos módszerként tapasztalták.

Az írástanítás módszerére vonatkozó kérdésre minden kitöltő egyhangúan a párhuzamos írástanítást választotta.

Milyen módszert használ az írástanításhoz?

6 válasz

Az alábbi táblázatban láthatjuk a használt módszer (párhuzamos írástanítás) előnyeit és hátrányait a kitöltők tapasztalatai alapján.

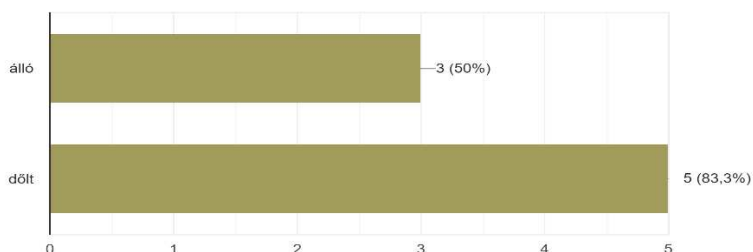
Előnyök	Hátrányok
P1: „Egyszerre jegyzik meg az írott, nyomtatott betűképeket”	„Semmilyen”
P2: „Egyidejűleg tanítom a kis és nagybetűk írását.”	„Nincs hátrány”
P3: „A tanult betűt egyidőben megtanulják írni is, így gyorsabb az elmélyítés folyamata”	„Nem tapasztaltam hátrányt”
P4: „Egyszerre tanulják meg olvasni és írni	„Nincs hátránya.”

a betűket, így jobban rögzül a betű.”	
P5: „A látás-hallás-kiejtés -leírás ez a 4-es egységében tanítja a betűket leírni és összeolvasni.”	„Nekem bevált ez a módszer!”
P6: „Egyszerre tanulja a betű olvasását az írással”	„Szerintem jó módszer”

Mint azt a táblázatból is láthatjuk a kitöltők szinte mindegyike azt tartja a módszer pozitívumaként, hogy egyszerre tanulják a gyerekek az írott és nyomtatott betűket, vagyis egyszerre tanulnak írni és olvasni. A párhuzamos írástanítás módszerének a kitöltő pedagógusok egyike sem tapasztalt negatív hatását.

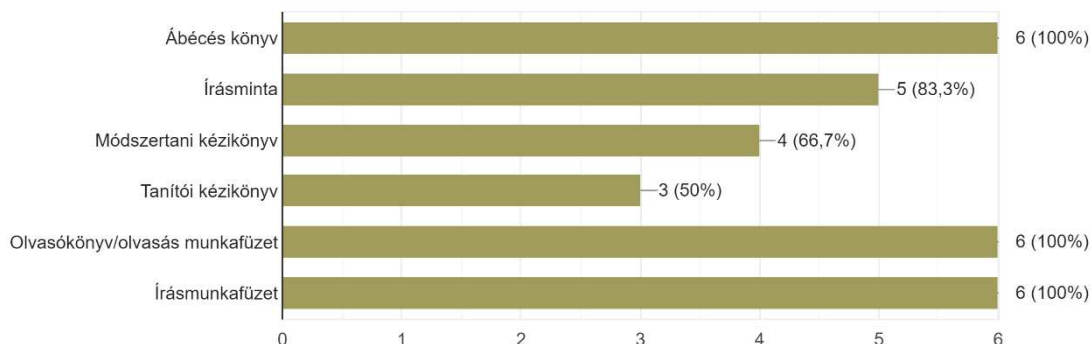
A következő kérdésben az a használt írásformáról láthatunk mutatókat a kitöltő pedagógusok körében. Láthatjuk, hogy az Ukrajnában hivatalos dőlt írásformát öt pedagógus jelölte, míg az állót három. Ez tehát azt jelenti, hogy van olyan pedagógus, aki mindkét írásformát használja, és van olyan, aki csak az álló írásformát használja. A magyarországi írásminták használatának elfogadása Ukrajnában azt eredményezte, hogy a pedagógusok ismét elkezdtek használni az írástanítás során az álló írásformát is.

Milyen írásformát használ?
6 válasz

Ezután a használt módszertani segédletekre kérdeztünk rá, hogy láthassuk mik azok az eszközök, melyek a tanítók segítségére lehetnek munkájuk során.

Milyen módszertani segédleteket használ munkája során?
6 válasz

Az ábécéskönyv használatának kérdése napjaink olvasástanításában Kárpátalján kimondottan indokolt kérdés, hiszen egyszerre van használatban az új kiadású, Ukrajnában hivatalosan elfogadott Bátor-Dzjapko-féle Ábécéskönyv, valamint a Magyarországtól kapott, OFI által jóváhagyott tankönyvsomag, melyet Ukrajnában szintén hivatalosan is elfogadtak. Ezen felül ott van még a Tóth Dóra féle Ábécéskönyv, valamint az Ónody Géza féle Betűország, amik ugyan régebbi kiadások, de sok pedagógus még mindig segítőeszközként használja őket. Vannak olyan pedagógusok, akik a Tolnai Gyuláné Ábécéskönyv egyes részeit is beépítik az olvasástanítás rendszerébe.

Ahogy azt fentebb írtam több ábécéskönyv is használatban van, és ez a pedagógusok válaszaiból is jól látható.

P1: „Bátor-Dzjapko, újgenerációs tankönyvek Magyarországról”

P2: „Ábécés olvasókönyv 1.osztályosoknak 2016”

P3: „Bátor Mária, Dzjapko Zsuzsanna”

P4: „A magyarországi könyvek közül az OFI-s könyveket, munkafüzeteket. Ukrajnai könyvek közül a Bátor-Dzjapko szerzőpáros általit.”

P5: „Bátor Mária,Dzjapko Zsuzsanna"Magyar nyelv, Ábécéskönyv",2018”

P6: „Újgenerációs tankönyv, Ábécés olvasókönyv, 2018”

Mint az a válaszokból kiderül a beregszászi tanítónők leginkább a magyarországi tankönyvet alkalmazzák, valamint a Bátor-Dzjapko-féle Ábécéskönyvet.

Az írásminták használata szintén érdekes kérdés, hiszen nem minden tankönyvsomaghoz van kidolgozott írásminta. Arra a kérdésre, hogy milyen írásmintát használnak a pedagógusok, a következő válaszok születtek:

P1: „Újgenerációs tankönyvek 2019”

P2: „Írás munkafüzet 1. osztályosoknak 2016.”

P3: „Liptai Károly, Előírt munkafüzet, 2019.”

P4: „OFI, 2018”

P5: „Írás munkafüzetet használok.”

P6: „Újgenerációs írásminta, 2018”

A válaszokból kiderül, hogy a megkérdezett tanítónők nagy százaléka használja a Magyarországtól kapott írásminta munkafüzetet, ami pedig azt eredményezi, hogy a gyerekek az álló írásformát (is) használják.

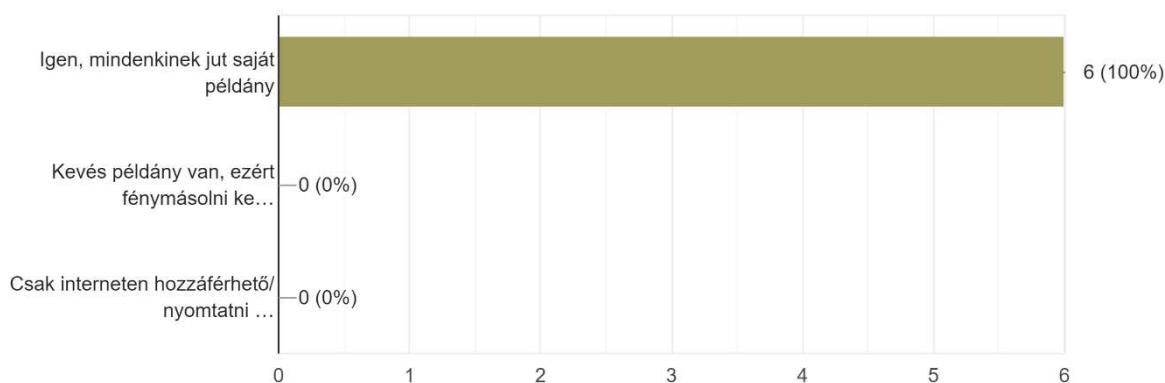
Az olvasókönyv, illetve az olvasás munkafüzet kérdése kapcsán ugyanezek a tapasztalatok születtek. A pedagógusok nagy százaléka az OFI által kiadott olvasás

munkafüzetet használja az olvasás gyakoroltatására, egy pedagógus írta csak a Bátori Mária Ábécéskönyvet, mely szintén tartalmaz gyakorló szövegeket az olvasás gyakorlása céljából.

A kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák mindig is taneszközhányban szenvedtek, ezért nagyon fontosnak tartottuk megkérdezni azt, hogy mi a helyzet ezzel kapcsolatban az Újgenerációs tankönyvek, illetve az új ukrainai tankönyv kiadása után. Az alábbi diagrammon látható, hogy ez a helyzet nagyban megváltozott most, hiszen minden tanulónak jut saját példány az ábécéskönyvekből.

Rendelkezik-e az adott intézmény elegendő mennyiségű ábécéskönyvvel?

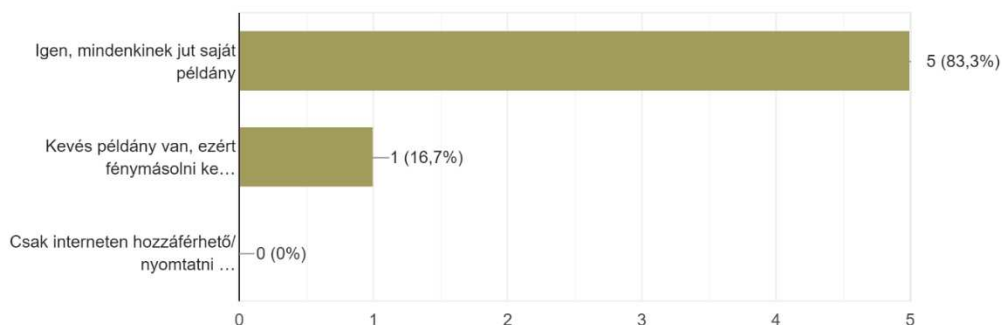
6 válasz

Az írásminták okán feltett kérdések majdnem teljesen ugyanazt az eredményt hozták, ám egy pedagógus azt a válaszlehetőséget jelölte, hogy kevés példány van, ezért fénymásolni kell. Ez alapján feltételezhetjük, hogy ez a pedagógus nem a magyarországi írásmintát használja, hiszen abból minden tanulónak elegendőt kaptak a magyar tannyelvű iskolák Kárpátalján.

Rendelkezik-e az adott intézmény elegendő mennyiségű írásmintával?

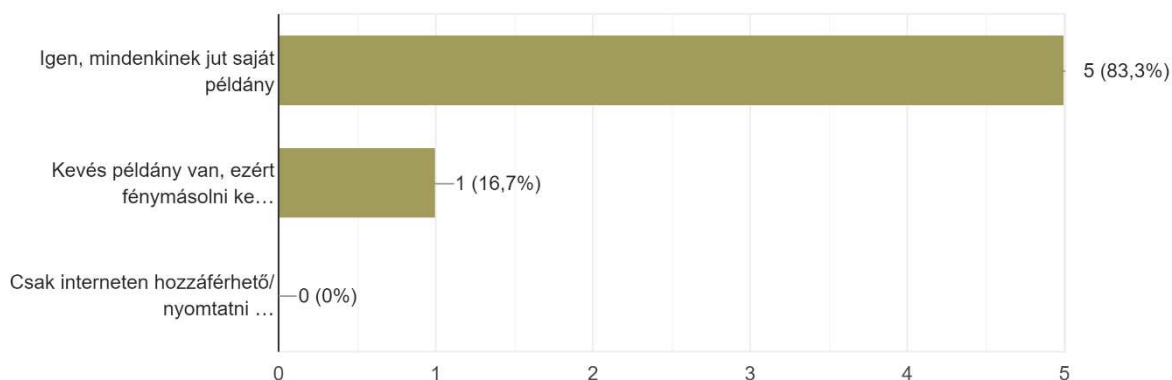
6 válasz

Az olvasókönyvek esetében ugyanaz a helyzet, mint az írásmintákkal. Egy pedagógus jelölte azt a lehetőséget, hogy kevés van belőle, ezért fénymásolni kell.

Rendelkezik-e az adott intézmény elegendő mennyiségű olvasókönyvvel?

6 válasz

A kérdőív utolsó kérdésében arra kérdeztünk rá, hogy a gyakorló pedagógusoknak vannak-e valamilyen innovatív javaslatai azzal kapcsolatban, hogy az írás- és olvasástanítás módszertani ellátottságát hogyan lehetne bővíteni, illetve hogyan lehetne eredményesebb az oktatás. A következő válaszok születtek:

P1: „Nincs, ettől több nem szükséges”

P2: „Nekem tetszik, hogy a tankönyvhöz munkafüzetet is használhatunk.”

P3: „Többféle munkafüzetek”

P4: „A Magyarország által nyújtott hatalmas segítségnek köszönhetően jelenleg elégedett vagyok az ellátottsággal.”

P5: „Kupakokba beírt betűk, szavak, Pálcikák, bab használata a betűk kirakásához ezzel is bővítettem az osztályom ellátottságát.”

P6: „Projektor használata minden osztályba”.

A pedagógusok válaszai alapján láthatjuk, hogy többnyire elégedettek a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák alsós tanítói a mostani módszertani ellátottsággal és az oktatás minőségével. Viszont láthatunk egy-két tanácsot arra vonatkozólag, hogy egy-egy tanítónő hogyan tette még érdekesebbé, eredményesebbé a gyerekek tanulását.

V.2.2. Államnyelvi (ukrán nyelvű) kérdőívek eredményeinek elemzése

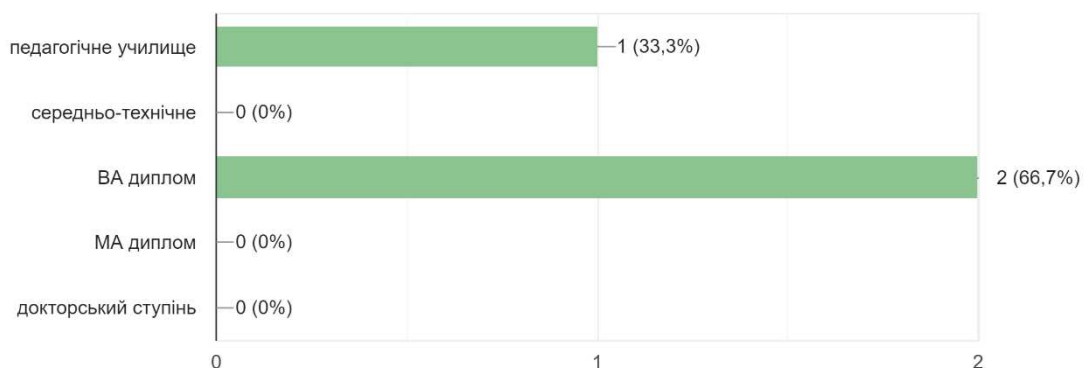
Az ukrán nyelvű kérdőívekre érkező kitöltések száma sajnos még alacsonyabb lett, mint az anyanyelvű kérdőíveké, melyet a pandémia okozta zavart helyzetnek tudhatunk be.

A kitöltők nemét illetően továbbra is egyhangúan a „nő” válaszlehetőséget választották a kitöltők, mely újra bizonyosságot ad a pedagógus pálya feminizálódására.

A végzettség tekintetében ketten BA diplomával rendelkeznek, míg a harmadik kitöltő szakközépiskolai végzettséggel rendelkezik.

Яка освіта?

3 válasz

A végzettség helyét illetően teljesen különböző válaszok érkeztek, a kitöltők válasza a következők: „Мукачєво”, „УЖНУ”, „Кіровоградський педагогічний університет імені В.Винниченка”. Az oktatás nyelvét illetően szintén változatos eredmények születtek. A válaszadók közül volt, aki ukránul és magyarul tanult, de olyan is, aki ukránul és oroszul végezte tanulmányait.

Мова навчання

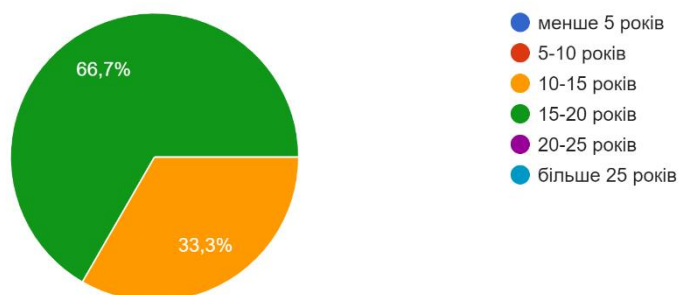
3 válasz

A pedagógiai munkatapasztalat és a jelenlegi beosztás éveinek száma mindegyik kitöltőnél azonos, melyből arra a következtetésre juthatunk, hogy a kitöltők nem pályaelhagyók.

Скільки років працюєте на даній посаді?

3 válasz

A kitöltők mindegyike egy adott tanterv szerint dolgozik. Ketten a Szavcsenkó féle tantervet választották, egy kitöltő pedig Szerhijcsuk Júlia tantervét írta, mely zavaró, hiszen Szerhijcsuk Júlia ukrán nyelven tankönyvet szerkesztett. A válaszok alapján a tanterv elektronikus dokumentumként, illetve internet elérhetőség útján használható, és valamelyik kollégától szerezték meg mindannyian.

В якій формі Ви отримали план навчання?

3 válasz

A tantervről a válaszadók pozitív véleménnyel vannak. A válaszokból kiderül, hogy jól megszerkesztett tanterv, melynek nagy pozitívuma, hogy figyelembe veszi azt, hogy a gyerekek anyanyelvükön már megtanultak írni és olvasni, és erre a már meglévő tudásra épít.

Az olvasástanítási módszerek tekintetében teljesen különböző válaszok születtek. Van, aki globális módszert alkalmaz, ami igazából az analitikus módszer, van, aki a szintetikus módszert, és van, aki a kettő ötvözését, vagyis az analitikus-szintetikus módszert alkalmazza az olvasás tanításának folyamatában.

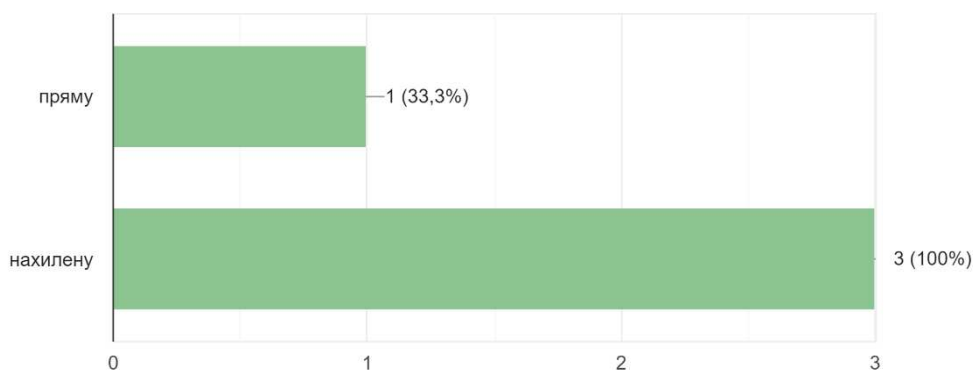
A használt módszerek pozitívumait, illetve negatívumait tárja fel a következő két kérdés, melyre sajnos csak egy pedagógus válaszolt. Az egyéni válaszok megtekintésénél láthatjuk, hogy válaszai a globális módszerre vonatkoznak. Pozitívumként a következőt olvashatjuk: „Використання у навчальному процесі глобального способу читання значною мірою забезпечує обґрунтування диференційованого підходу до застосування педагогом різних методів навчання дітей читання залежно, а саме: сформованості в них базисних синтетичних (симультанних і суцесивних) структур”; negatívumként pedig a következőt: „Мінусом цього методу є те, що в якийсь момент дитина повинна зробити самостійне відкриття: а слова-то, виявляється, складаються з літер. І з одних і тих же букв можна скласти різні слова”. Sajnos a többi módszerrel kapcsolatban nem olvashatunk véleményt a válaszok között.

Az írástanítás módszerének tekintetében mindegyik válaszadó egyöntetűen a párhuzamos írástanítást alkalmazza, mely által bebizonyosodik az a hipotézisünk, miszerint nyelvtől függetlenül a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban párhuzamos írástanítási módszert alkalmaznak. Pozitívumként megemlítik a kitöltő pedagógusok, hogy egyszerre ismerkednek meg a gyerekek a nyomtatott és az írott formájával a betűknek, negatívumként pedig nem kaptunk választ, illetve azt írták, hogy nincs negatívuma a használt módszernek.

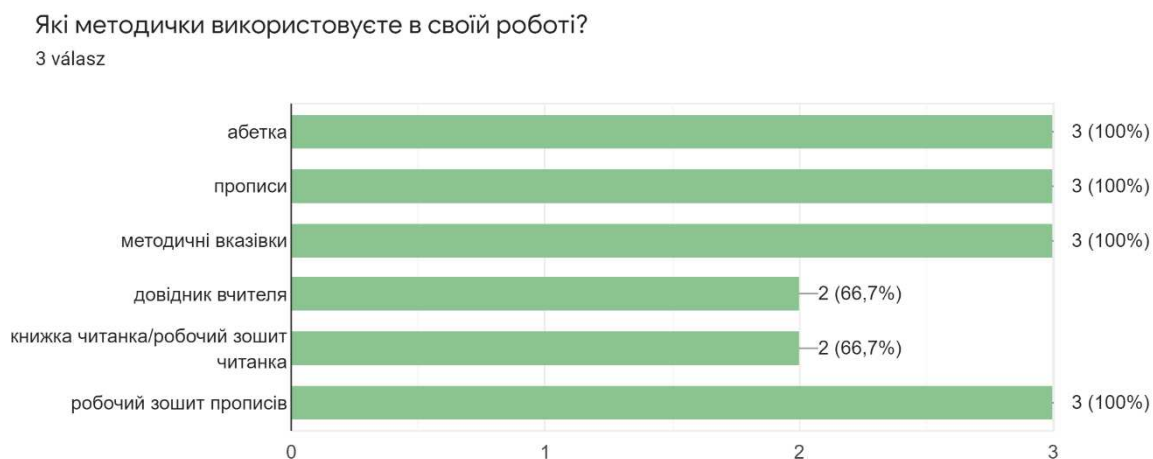
Az írásforma tekintetében érdekes eredmény született, ugyanis egy kitöltő pedagógus az álló írásformát is megjelölte, annak ellenére, hogy az ukránnyelvű írástanítás során dőlt írásformát alkalmaznak.

Які форму письма використовуєте?

3 válasz

A módszertani ellátottság tekintetében láthatjuk, hogy a felsoroltak közül majdnem mindennel rendelkeznek a kitöltők. Ábécéskönyv, írásminta, módszertani kézikönyv és írásmunkafüzet minden intézményben található (a kitöltők munkahelyei). Tanítói kézikönyvvel, valamint olvasókönyvvel/olvasásmunkafüzettel két kitöltő, és intézményük rendelkezik.

Ábécéskönyv tekintetében egyhangú válaszokat kaptunk, ugyanis a kitöltők mindegyike a Krihan-Szerhijcsuk féle « Українська мова та читання »ábécéskönyvet alkalmazzák. Az írásmintákat illetően Ukrajnában nincs egységesen elfogadott írásminta, ezért minden pedagógus egyénileg döntheti el, hogy a megjelent írásminták közül melyiket válassza, illetve melyiket alkalmazza az írástanításának folyamatában. Ezeket az írásmintákat a pedagógusok, valamint a szülők egyénileg vehetik meg. A válaszadók 2/3-a Vaszil Fedienko írásmintáját alkalmazza (*Василь Федієнко: Каліграфічні прописи*), míg 1/3-a Szkorohodova írásmintáját (*Н.О. Скороходова: Каліграфічні прописи*).

Az olvasásmunkafüzet/olvasókönyv kérdésében ugyan 2/3-a a kitöltőknek azt válaszolta, hogy rendelkezik az intézmény az adott módszertani eszközzel, mikor meg kellett nevezniük azt, csak egy kitöltő nevezte meg: „*О. Савченко: Читання. Робочий зошит*”.

A válaszok alapján ábécéskönyv mindenkinek jut saját, írásminta azonban nincs mindenkinek, van, akinek fénymásolni kell. Bár interjúk segítségével ennek a háttére feltérképezhető, mindegyik már nem került sor.

Чи є в наявності необхідна кількість прописів в навчальному закладі?

3 válasz

Az olvasási munkafüzet kérdésében ismét az első válaszokra térhetünk vissza, miszerint két válaszadó az olvasásmunkafüzet használatára igennel válaszolt.

Чи є в наявності необхідна кількість читанок в навчальному закладі?

3 válasz

Innovatív javaslatok tekintetében nem érkeztek tanácsok, mely által arra a következtetésre juthatunk, hogy a jelenlegi helyzettel és módszertani ellátottsággal elégedettek a pedagógusok.

V.2.3. Interjúk elemzése

Az elkészített interjúk mindössze a kérdőívek kiegészítését szolgálják. Félig strukturált interjúkkal dolgoztunk, vagyis a kérdések csak egy részét jegyeztem le előre, a beszélgetés során a témának megfelelően alakítottuk a beszélgetést. Két interjút sikerült elkészítenem. A beszélgetés anonim módon zajlott, személyes információkat nem kérdeztem az interjúalanyoktól, hiszen azok nincsenek hatással a kutatás témájára és az információk minőségére. Az interjúalanyokat a következőkben így fogom jelölni: AK1 és AK2.

Az előre megírt kérdések a következők voltak:

1. Hány éve dolgozik pedagógusként?
2. Milyen ábécéskönyvvel dolgozott munkája során, melyiket tartja a leginkább eredményesnek?
3. Jelenleg milyen kidolgozott tanterv alapján tanítják az írást és az olvasást?

4. Nem okoz-e fennakadásokat az Ukrajnában elfogadott dőlt írásforma, illetve a Magyarországon elfogadott álló írásforma egyeztetése az írástanítás folyamatában?
5. A magyarországi írásmintából jut minden gyerek számára saját példány?
6. Van-e valamilyen innovatív javaslata a módszertani ellátottságot, illetve az eredményességet illetően?

Az interjúk feldolgozása interjú alanyonként fog történni, először az első, majd a második válaszadó válaszai fognak rögzítésre kerülni.

Adatközlő 1.

TM: Hány éve dolgozik pedagógusként?

AK1: *„18. éve egyhuzamban, kihagyás nélkül.”*

TM: Akkor, ha jól értelmezem a munkába állása kezdetén a Tóth Dóra féle Ábécéskönyv volt érvényben.

AK1: *„Igen.”*

TM: Hogy gondolja, melyik tankönyv volt eredményesebb?

AK1: *„Igazából nem csak a tankönyvre építkezünk az olvasás- és írástanításnál, hanem más módszerekre is. Kimondottan a Tóth Dóra féle ábécéskönyvvel nem voltam elragadtatva. Csúnyák voltak a rajzok benne, érthetetlenek a gyerekek számára és sokszor még számomra is. Rettenetes rossz rajzokat szerkesztettek benne és ez már az elején taszított engem. A régi Betűország sokkal szebben és érthetőbben volt felépítve. Ebből dolgoztunk jó néhány évig, aztán pedig jöttek a NUS-os könyvek (...) Első két osztályban a NUS-os könyvekből dolgoztunk, vagyis a Szergejcsuk Julika néni féle könyvből. A szövegek és a versek, amiket tartalmaz, azok szintén érthetetlenek. A mostani első osztállyal az Újgenerációs tankönyvekből dolgozunk. Természetesen ez a legjobb. Felépítésben is és minden egyébben is.”*

TM: Esetleg a Tolnai-féle könyvet valamikor használta?

AK1: *„Ismerem a Tolnai-módszert, de nem volt lehetőségem használni. Valamikor, amikor még a tanítóképzőben fejeztem, ebből vizsgáztam, a Tolnai-módszerből. De azt csak akkor tudjuk használni, ha megvannak hozzá azok a szófalak, meg minden egyéb. Nekem annyira nem tetszett. Kicsit más a lényege. Ott a hangösszevonásra építi a betűtanítást. Le van rajzolva egy alma és egy balta, és akkor a kép alapján le kell vonni az első hangot és vond össze ab, szóval szerintem ez egy kicsit nehéz, a Tolnai -módszerrel tanítani. Szóval én nem tanítottam vele. Azt mondták a kollégák, akik tanítottak vele, hogy amikor meg volt a programfal hozzá, meg minden egyéb, ami szükséges hozzá – nagyon jó volt. Sajnos én ezt*

nem tudtam kipróbálni. Néhány iskolában, falunként megkapták a programfalakat, az ábécéhez, meg mindenféle dolgokhoz és lehetett vele dolgozni. Azt mondták, hogy jó volt.”

TM: Most van valamilyen kidolgozott tanterv, ami alapján az olvasást és az írást tanítják?

AK1: *„Az az igazság, hogy ugye Ukrajnában vagyunk és a Julika néni féle tantervet használjuk (...) Ezt írjuk a naplóba, ezt vezetjük. Természetesen ez a tanterv, ami van és amit írunk az az ő könyvéhez való, amit ők adtak ki ebben a NUS-ban, harmadik éve már. De mi nem eszerint megyünk, mivel megkaptuk az Újgenerációs tankönyveket, ezért én aszerint tanítok.”*

TM: Ehhez az Újgenerációs tankönyvhöz van valamilyen tanári segédkönyv vagy kézikönyv, vagy valami, ami leírja magát a módszert?

AK1: *„Nem, nincsen. Semmi nincs hozzá. Az Újgenerációs tankönyvekhez vannak nagyon szuper munkafüzetek első, második részben; előírt kis füzetek, úgyhogy tulajdonképpen ennyi év tapasztalat után már nekem nem is szükséges. Egyszerűen és könnyen rájöttünk a módszerekre és nagyon szuperül van felépítve az egész, úgyhogy szerintem ehhez nem kell semmilyen módszertani segédlet. Legalábbis én így érzem. Nekem nagyon tetszik.”*

TM: Az nem okoz semmilyen problémát, hogy Magyarországon az álló írásformát használják, nálunk pedig a dőltet? Az előírt írásminták is álló betűformát használnak. Hogy tudják ezt egyeztetni, vagy ez hogyan történik?

AK1: *„Ez minden tanár egyéni döntése, én úgy hiszem, úgy vélem és úgy is tapasztalom. Én úgy dolgozom az enyémmel, a mostani elsősökkel, hogy használtuk a magyarországi állóbetűs folyóírást, de én a srégvonalas füzetbe is ugyanúgy dolgozok velük. A srégvonalas füzetekbe először kezdtem, jobbra dőltet gömbölyített írással, és kinek hogy sikerült. Viszont már nem kell, hogy erőltessük, hogy döntsék a betűt. Ha a srégvonalasban is úgy esik nekik könnyebben, hogy egyenes, álló írással írjanak, akkor úgy írnak. Már nem kell köteleznünk őket, hogy mindenki döntse jobbra a betűket. Én engedélyezem mind a kettőt, a lényeg az, hogy olvasható kézírás alakuljon ki.”*

TM: A Szergejszuk Júlia által kiadott tantervhez, tankönyvekhez is van írásminta?

AK1: *„Nincsen. Ukrajnai írásminta jelenleg nincs. A Tóth Dóra féléhez volt írásminta. Használható volt, de nem volt előnyös nyomtatványban. Silány minőségű volt, de használtuk. Fénymásolni meg mindenféleképpen. Jó dolgok voltak benne, de mégsem volt túl precíz.”*

TM: Most akkor ebből a magyarországi írásmintából van saját példány minden gyereknek?

AK1: *„Igen, minden tanulónak van saját példánya, és az előző kérdésre visszatérve nem látom azt, hogy gondot okozna az, hogy egyenes, gömbölyített, álló írással írnak. A*

gyerekek amikor úgy tetszik úgy írnak, ha valaki egy kicsit dönti, akkor dönti, aki hosszúkásabbra írja az úgy írja – jelenleg nem probléma. Volt még egy dolog, hogy elkezdtünk egy írásmintát összeállítani, anno még a Tóth Dóra néni féle Ábécéskönyv betűrendje szerint. Volt egy kis munkacsoportunk a járásból, heten összegyűltünk és össze is állítottuk, csak történt egy sajnálatos esemény. A hölgy, aki a saját kézírásával átírta volna az összest, balesetet szenvedett, úgyhogy végül is azt mondták, hogy dolgozzuk át, de nem tettük, mert akkor meg már megjelent a Julika néni könyve és ott más volt a betűrend és akkor nem lehet azt úgy összeegyeztetni.”

TM: Most ehhez nem készítenek valamilyen új formát, vagy a magyarországi miatt fölösleges?

AK1: *„Nem tudok róla, hogy ehhez készítenének valamilyen írásmintát. Egyelőre erről nem hallottam, de nekem 100%-osan megfelel a magyarországi, én azért belevonom a dőlt írást is még a mai napig a munkáimba.”*

TM: Valamilyen innovatív javaslatai lennének-e a módszertani ellátottsággal kapcsolatban, vagy magának az eredményességnek a növelése érdekében?

AK1: *„Segédeszközök, azok nagyon szuperek lennének. A betűtanításhoz elsősorban ábécékre lenne szükségünk, hogy ne egyedül nyomtatgassuk, rajzolgassuk, mint anno. Betűelemek, szóelemek írása – szintén nagyon jó lenne. A kézzel rajzoltak el is tűnnek, meg el is kopnak. Ilyesmi nincs semmi évek óta.”*

TM: A magyarországihoz nem kaptak ilyen módszertani segédleteket?

AK1: *„Ahhoz sem kaptunk sajnos, de viszont ott annyira szemléletes maga az ábécéskönyv... Gyönyörű a felépítése. Úgy megy a betűtanítás, hogy először kép, aztán a hangokat analizáljuk, levonjuk a szó elején, szó végén, stb. És akkor maga a betűtanítás úgy megy, hogy az első feladatban nagy méretű betű és ahogy megy mondjuk a negyedikig, akkor lecsökkentik egész kisebb betűméretig. Mindenkinek az igényének, a saját tempójának megfelelően. Nálunk ilyen soha nem volt tapasztalható a tankönyvekben. A Tóth Dórában ráadásul a betűszedés is olyan furcsa betűkkel volt felszedve.”*

TM: Ukrán nyelven ki tanítja jelenleg a tanulóknak az írást és olvasást?

AK1: *„Néhány éve szakosok tanítják, de én is tanítottam nekik az ukránt még Muzsalyban. Ezen az éven is helyettesítettem, ha nem volt a tanár. De igazából nem látnám, hogy a szakosok jobb eredménnyel tudnák megtanítani a gyerekeket, mint maga az az alsós, aki vezeti az osztályt. De természetesen kell, hogy tudjon ukránul azért az az alsós is.*

TM: Az államnyelvi, illetve anyanyelvi írás- és olvasástanítás összehasonlításáról akkor tudna mondani egy néhány szót?

AK1: „Mikor megkezdődött a NUS, kaptunk szemléltető anyagokat, interaktív anyagokat. Volt kivetítő, laptop, nyomtató. Ezenkívül kaptunk még gurítható mágneses táblát, amihez ukrán írott és nyomtatott ábécét, a hangelemzéshez szükséges betűkártyákat, képecskéket kaptunk hozzá, zsebes valamiket, amikből később szavakat lehet kirakni, mikor már megtanulnak írni és olvasni, és ezek nagyban segítették a munkámat (...) Lényegesen könnyebben megy az ukrán írás- és olvasástanítás, ha már az anyanyelvedet jól megtanultad. Az azért egy fontos szempont. Tényleg nem szabad elsőben mindkettőt elkezdni. Nem rossz az a kis ukrán tankönyv, amit összeállítottak az első osztálynak. Vannak benne fordítások, képecskék. Minimális anyag, tényleg annyi, hogy amennyi tervezve van egy órára azt nyugodtan meg lehet tanítani a gyerekekkel. Az belefér az órakeretbe. Nincs 20 szó egy órára, amit úgyis képtelenség megtanítani a gyereknek, hanem van ott 6-8 szó, néhány kis mondat, olvasásgyakorlás, hangoztatás, és így tovább. Nekem tetszett az a tankönyv. Voltak kollégák, akik azt mondták, hogy nekik nem tetszik. Szerintem ez volt az idáig legjobban összeállított ukrán tankönyv.”

TM: Akkor mondhatjuk, hogy ukrán nyelvből sokkal jobb a módszertani ellátottság?

AK1: „Hát igen, mondhatjuk így. Inkább erre fektették a hangsúlyt, hogy az ukrán nyelv tanításához adtak ilyen segédeszközöket.”

TM: Ukrán nyelvből van a tanulóknak írásminta is?

AK1: „Nincs írásminta. Az ukrán írásmintát lehet venni. Válogathatunk, a könyvesboltban temérdek féle van. Úgyhogy az ukrán írásmintát onnan szoktuk választani. Én leggyakrabban a Фeдичeнko-t használtam, nekem az tetszett a legjobban. De ez mindenkinél egyéni.”

Adatközlő 2.

TM: Jelenleg milyen tanterv szerint tanítanak első osztályban írást és olvasást?

AK2: „Én konkrétan most a magyarországi kerettanterv első osztályára vonatkozó terve szerint tanítok, mivel ahhoz van nekünk a tankönyv, azt használom és az alapján tanítom az írást és az olvasást.”

TM: Az ukrainai Szerhijcsuk Júlia félélt akkor nem alkalmazza?

AK2: „Most ez nem. Azért, mert, ha már a tankönyvünk magyarországi, akkor a tantervet is azt használom. A NAT-os tantervet használom.”

TM: Ez milyen formában jutott el Önhöz? Megkapták magát a tantervet is?

AK2: „Nem, nem kaptuk meg a tantervet, csak most olyan szinten adtak szabadságot a pedagógusoknak, hogy eldöntheti, hogy melyik tanterv alapján akarja tanítani a gyereket. Én úgy gondoltam, hogy miért írjak egyet a naplóba és csináljak mást, úgyhogy

megszereztem magyarországi ismerősöktől a tantervet is hozzá. Nem teljesen Ukrajnában elfogadott tanterv, de én úgy gondoltam, hogy nekem a könyvhöz kell az a tanterv.”

TM: Ami az írást illeti, hogyha a magyarországit alkalmazzák, akkor ugye ott az álló forma az elfogadott...

AK2: *„Igen, én azt is tanítom. Azt is tanítottam már az előző első osztályomban is, a gyöngybetűs írásmódot, de akkor még azt csináltuk, hogy füzetet vonalaztunk, kockás füzetbe írtunk és megvonalaztam a füzeteket. Most pedig ugye már az írás munkafüzetbe dolgozunk és abba álló írásmóddal, gyöngybetűkkel írjuk a betűket. De ugyanakkor használom a srégvonalas füzetet is. A srégvonalas füzetbe is álló írással tanítom a gyerekeket írni. Azért használom, mert ha a magyar program szerint késleltetett a betűtanítás, vagyis először csak a kisbetűket tanítja meg, és csak aztán ömlesztve tanítja meg a nagybetűket. Én azt úgy gondoltam, hogy egyidejűleg, amikor tanuljuk a kis betűt, adott órán megtanuljuk a nagybetűt is írni a gyerekekkel. Párhuzamosan tanítom. Tudom, hogy ez nem egy konkrét módszer, de úgy gondolom, hogy ez így jó a gyerekeknek, hogy az adott órán tanulja meg az adott betűt.”*

TM: Van-e valamilyen negatívuma ennek a módszernek? Nem csak az írásnak, hanem az írásnak is és az olvasásnak is (a magyarországi módszernek) ...

AK2: *„Ezt látom negatívumként, hogy nem párhuzamosan tanítja a betűket, hanem késleltetve. Azt a részét én nem próbáltam még, hogy késleltetve hogy lehet megtanítani a gyereket. Én ezt látom kicsit negatívumnak. De lehet, hogy ha úgy tanítanám, akkor nem is lenne negatívum annyira.”*

TM: Milyen módszertani eszközökkel vannak ellátva? Van-e valami, amit még kaptak ezekhez a könyvekhez?

AK2: *„Könyvet és munkafüzetet kaptunk. Én teljes egészében csak ezeket használom.”*

TM: Az írásmunkafüzet, amit a gyerekek kapnak hogyan használják? Ceruzával írnak bele, hogy aztán továbbadhassák, vagy hogy oldódik ez meg?

AK2: *„A tankönyvet visszaadjuk. Azt évről évre az első osztály használja. De a munkafüzet az a sajátjuk. Ceruzával dolgozunk bele, de azért, mert első-második osztályban nálunk is ajánlott a ceruzával való írás, hogy a gyereknek könnyebb legyen javítania saját magát. De az teljes egészében az övék marad. Persze ellenőrzésre elveszük, visszaadjuk, de az az övék. Minden éven biztosítanak új munkafüzeteket. Igaz, hogy késve érkezik meg, de megoldjuk addig, míg nem érkezik meg. Jó lenne, ha időben megkapnánk a munkafüzeteket. Persze ez nem rajtunk múlik, nem is a Szövetségen, hanem a határ ...”*

TM: És akkor addig míg nem érkezik meg, addig milyen módszert használnak? Hogyan oldják meg a helyzetet?

AK2: *„Abból a szempontból szerencsés voltam, hogy tavaly is késve kapták meg, és tavaly már az első félévet nem adták oda az első osztálynak. Nekem az megmaradt. Most jó volt, hogy kitudtam osztani rögtön kezdésre a munkafüzeteket. De a kollégám tavaly rengeteget fénymásolt, mert ugye tavaly is késve érkezett meg, és az előző évit kiadták időben és neki nem maradt fölöslegje. Úgyhogy rengeteg fénymásolatot készített a gyerekeknek, azt fűzték össze, és azokat használták. Én ebből a szempontból szerencsésebb voltam, mert tavaly fölösleges lett volna kiadni az első félévit, mikor ott volt a sok fénymásolat. Nálunk ez így működött. Nem tudom más iskolában hogy oldották meg, de mi így láttuk jónak, hogy félév végén már nem adjuk oda a gyerekeknek.”*

TM: Míg a magyarországi, OFI-s csomag nem érkezett meg milyen módszereket használt?

AK2: *„Addig a Tóth Dóra féle Ábécéskönyvből tanultunk. Említettem, hogy eddig is a gyöngybetűs írást tanítottam és a Szergejcsuk Júlia féle tantervet használtuk. De akkor is igyekeztünk feladatlapokat magyarországi forrásokból a gyerekeknek adni, azokból is dolgoztunk. Ellenőrzésekre, vagy bármilyen munkaformában.”*

TM: A Tóth Dóra féle Ábécéskönyvhöz nem volt írásminta. Ezt hogyan oldották meg? Kézzel rajzoltak?

AK2: *„Nem konkrétan a Tóth Dóra féléhez, de volt írásmintájuk az első osztályosoknak. A KMPSZ adott ki írásmintákat és az első osztályosoknál azt használtuk hozzá. Természetesen ugye a kis füzetbe kezdtük, irtuk elő a gyerekeknek az adott betűket.”*

TM: Az fénymásolt volt, vagy jutott minden tanulónak saját példány?

AK2: *„Azt is megkaptuk mindig. Az iskolák számára, ahányra volt szükségünk, amennyi elsősünk volt, mindig minden tanévben megkaptuk az írásmintákat. Ott is volt 1. és 2. számú, és abba is dolgoztunk. Tehát ez az előző osztályomnál volt. Az azelőtti osztályokban viszont nem volt ilyen, akkor mindig csak kézzel kezdtük meg a gyerekeknek. Tehát négy évvel ezelőtt volt írásmintánk, viszont azelőtt nem.”*

TM: Ami az olvasástanítás módszerét illeti: mindig a hangoztató-elemző-összetevő módszert alkalmazta, vagy használt más módszereket is (heurisztikus, Tolnai-féle, stb)?

AK2: *„A Tolnait be-becsempésem a módszerek közé. A fő elem a hangoztató-elemző, de Tolnaiból is használtam elemeket az óra folyamán. Eszközök nincsenek hozzá. Inkább a játékokat használtam. Programfalam nem volt sosem, inkább a játékos részét használtuk az óra folyamán.”*

TM: Van esetleg valamilyen javaslata, hogy hogyan lehetne javítani a módszereken, vagy az eredményességen, vagy a módszertani ellátottságon?

AK2: *„Nekünk most nagyon nagy segítséget jelent, hogy vannak a magyarországi tankönyvek, mert természetesen itt nagyon jó ez a hangoztató-elemző módszer. Nekem tetszik ez így ahogy van. Csak jó lenne, ha időben biztosítva lenne hozzá a munkafüzet is. Annyi negatívum van, hogy mi 2016-ban kaptuk meg az ábécéskönyvet és valószínűleg Magyarországon már korrigálhattak a tankönyvön, mert az írásmunkafüzet, a 2. számú, amivel én most szembesülök, nem mindig egyezik meg, a betűk sorrendje nem kompatibilis a tankönyvvel. Ezért ugrálok a lapok között, és ez egy kicsi elsős számára zavaró lehet.”*

V.3. Eredmények összefoglaló elemzése

A kérdőívek válaszai, valamint az interjúk alapján a következő eredményeket, megállapításokat fogalmazhatjuk meg:

- a magyarországi tankönyvcsomag Kárpátaljára való megérkezése óta az első osztályok tankönyvi ellátottsága nagy százalékban javult;
- annak ellenére, hogy késve jutnak el az írás munkafüzetek a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák első osztályaiba, mégsem okoz problémát a helyzet megoldása;
- a megkérdezettek válaszai alapján többen csak a magyarországi tankönyveket használják, vagy vegyesen a Bátor-Dzjapkó-féle ábécéskönyvvel;
- módszertani ellátottság szempontjából elmondhatjuk, hogy az ukrán nyelvű írás- és olvasástanítás sokkal felszereltebb, mint az anyanyelvi;
- a megkérdezett pedagógusok többsége elégedett a mostani tantervvel, illetve módszerrel, ami negatívumként megjelenik legtöbbjüknél az a módszertani ellátottság hiányossága. Szükségesnek tartanák a betűk és betűelemek ábrázolásáról szóló szemléltetőket.

Ami a kutatási kérdéseink és hipotéziseink beigazolódását vagy megcáfolását illeti, a következő eredmények születtek:

K1: *Az OFI által kibocsátott tankönyvcsomag, melyet Ukrajnában hivatalosan is elfogadtak biztosít-e elegendő taneszközt a tanulók számára (ábécéskönyv, írásminta)?*

A válaszadók, valamint a kitöltők válaszai alapján megbizonyosodhattunk arról, hogy minden tanuló rendelkezik saját példánnyal a tankönyvekből, valamint az írásmintákból. Az ábécéskönyveket az első osztályos gyerekek évről évre újra használják, tehát azt a tanév végén leadják; az írásminta viszont teljes mértékben a sajátjuk. Ez alapján

elmondhatjuk azt, hogy a magyarországi tankönyvsomag támogatás során a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák első osztályai végre nem szenvednek hiányt az ábécéskönyvekben.

K2: Az anyanyelvi írást és olvasást tanító pedagógusok inkább a magyarországi, vagy az ukrainai tantervet használják?

Az interjúalanyok válaszaiból kiderült, hogy bár a tankönyvsomaggal tantervet nem kaptak, mégis többnyire a magyarországi rendet követik, hiszen azt az ábécéskönyvet használják, így az ukrainai tanterv használata csak összezavarná a gyerekeket és a pedagógusokat is.

K3: Melyik módszert, illetve tankönyvsomagot preferálják inkább az anyanyelven történő írás- és olvasástanítás során a pedagógusok?

Az interjúalanyok és a kérdőív válaszai alapján is fény derült arra, hogy a megkérdezettek szívesebben használják a magyarországi tankönyvsomagot, módszerként pedig a hangoztató-elemző-összetevő módszert használják leginkább.

H1: Azok a pedagógusok, akik régebb óta dolgoznak tanári pályán, több módszert is alkalmaznak az olvasás és írás tanításra az eredményesség érdekében.

Ez a hipotézisünk részben bizonyosodott be, hiszen a válaszadók, azon belül is a régebb óta a pedagógusi pályán lévők közül nem mindenki variálja a módszereket. Többnyire az éppen aktuális, és a tanterv során elvárt módszert alkalmazzák. Akad azonban olyan, aki az eredményesség érdekében egy-két mozzanatot kölcsönöz más módszerekből is.

H2: A jelenlegi ukrán nyelvű olvasás- és írástanítás módszere sokkal eredményesebb, mint az előzők.

Ez a hipotézisünk az interjú alapján bizonyosságot nyert, a kérdőívből viszont nem derült ki erről semmi.

H3: Mindkét nyelvű tanítás során a párhuzamosan történő írástanítást használják a pedagógusok.

A kitöltők és válaszadók mindegyike a párhuzamos írástanítást használja. Az interjú során el is hangzott az, hogy bár a magyarországi írás munkafüzet a késleltetett írástanítást alkalmazza, pedagógusaink maradnak a párhuzamos írástanításnál. Ez a hipotézisünk tehát bizonyosságot nyert.

H4: Az ukrán nyelvű módszertani ellátottság sokkal nagyobb az iskolákban.

Ez a hipotézisünk bebizonyosodott, hiszen az interjú során elhangzottak alapján különböző szemléltető és modern technikai eszközök segítik a gyerekek ukrán nyelvű olvasásának és írásának megtanítását.

H5: Annak ellenére, hogy Ukrajnában a dőlt betűs írásforma a hivatalosan elfogadott, a pedagógusok a magyarországi írásminta használatának bevezetése során mindkét írásformát tanítják a gyerekeknek.

Hipotézisünk részben bizonyosságot nyert, hiszen a kérdőívet kitöltő pedagógusok fele használja az álló írásformát, és majdnem mindegyikük a dőlt írásformát. Ez az jelenti, hogy vannak olyan pedagógusok, akik mindkét írásformát tanítják a gyerekeknek, illetve alkalmazzák azt. Az interjú során megbizonyosodtunk arról, hogy a pedagógusok szabadkezet kaptak afelett, hogy akár álló írásformát is taníthatnak a gyerekeknek. Válaszadóink egyike csupán az álló írásformát tanítja a gyerekeknek.

Következtetések tantárgypedagógiai szempontból:

Annak ellenére, hogy az interjúk válaszai alapján, valamint a kitöltött kérdőívek alapján pozitív változás figyelhető meg a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák első osztályában, sajnos nem ilyen jó a helyzet. A pedagógusok saját belátásuk szerint olyan módszereket, illetve tankönyvsomagot, tantervet alkalmaznak, melyet a legjobbnak vélnék. Azonban tantárgypedagógiai szempontból ez nem ennyire egyszerű. Az, hogy a magyarországi tankönyvsomag és az ukrainai tanterv használata vegyítve történik komoly ellentmondásokat, rendszertelenséget szül az oktatás folyamatában. Különösen érvényes ez az írástanítás folyamatára, ugyanis az ukrainai tantervben elnyújtott írásformát írnak elő, míg a magyarországi írásminták (melyeket a kitöltő, illetve választ adó pedagógusok használnak) késleltetett írásformát használnak. Ezt a kettőt nem vegyíthetjük, ugyanis az további ellentmondásokat szül az írástanítás folyamatában. Az írásforma tekintetében ugyan a törvény megengedő, ugyanis taníthatnak a pedagógusok álló és dőlt írásformát is, azt mindenképpen figyelembe kell vennünk, hogy az írástanítás módszere megegyezzen a tantervben és a használt írásmintában. Az interjúk alapján is kiderült, hogy a választ adó pedagógusokat magukat is zavarja az, hogy a tanterv által előírt és az írásmintában található betűtanítás nem egyezik, hiszen az írásminta használata mellett srégvonalas füzetben ők maguk is vezetik külön az írástanítás folyamatát, dőlt betűket tanítanak írni a gyerekeknek.

Javaslatok megfogalmazása a nyert adatok alapján:

A probléma ott gyökerezik, hogy a magyarországi tankönyvsomag használata az ukrainai tantervvel párosul. Áthidaló megoldásokat kell találni, ugyanis a tankönyvsomagot nem egészében beilleszteni kell az ukrainai oktatás folyamatába, hanem hozzáigazítani. Mindezt úgy valósíthatjuk meg, hogy olyan tantervet kell készíteni, mely megfelel a magyarországi tankönyvsomagnak, úgy, hogy figyelembe vesszük azokat

a sajátosságokat, melyek a kisebbségi anyanyelvoktatásra jellemzőek. Nem használhatjuk ugyanis a magyarországi tantervet sem, egyrészt, mert Ukrajnában hivatalosan nem elfogadott, másrészt, mert a magyarországi anyanyelvoktatás nem kisebbségi nyelvként kezeli a magyar nyelvű írás- és olvasástanítást, és nem veszi figyelembe azokat a sajátosságokat, melyek a kárpátaljai magyar anyanyelvű oktatásra jellemzőek. A használt módszertani segédleteket tehát adoptálni kell, az ukrain elvárásokhoz kell igazítani.

Összefoglalás

Az írás- és olvasástanítás problematikája mindig is fontos szempont volt az oktatás folyamatában. Jelen kutatást azt hivatott feltárni, hogy ez a kérdéskör milyen szerepet tölt be a beregszászi magyar tannyelvű iskolák első osztályának oktatásában.

Kutatásunk során kérdőívek, illetve interjúk segítségével vizsgáltuk meg az olvasás és írás tanításának módszereit a beregszászi magyar tannyelvű iskolák első, illetve második osztályában. A második osztály azért vált kutatásunk részévé, mert az említett intézményekben az ukrán nyelvű írás- és olvasástanítás második osztályban történik, első osztályban ugyanis a beszédkézség fejlesztésére fektetik a hangsúlyt. Vizsgálatunk során a következő eredményeket kaptuk: a magyarországi (OFI-s) tankönyvsomag nagy segítséget nyújtott a pedagógusoknak az írás- és olvasástanítás módszerében és módszertani ellátottságában is. Jelenleg a beregszászi magyar iskolák nem szenvednek hiányt ábécéskönyvben és írásmintákban. Megbizonyosodtunk arról, hogy az olvasástanítás módszerét tekintve leginkább a hangoztató-elemző-összetevő módszert alkalmazzák a pedagógusok és némelyikük apróbb részeket, érdekességeket is belecsempészt más módszerekből. Az írástanítást illetően ugyanúgy használják a dőlt-, mint az állóformát. Néhány éve még a dőltforma volt csak hivatalosan elfogadott Ukrajnában, jelenleg azonban a pedagógusok rendelkeznek azzal a joggal, hogy eldöntsék, mely írásformát használják. A legtöbb beregszászi tanítónő mindkét írásformát tanítja a gyerekeknek, ebben nagyban közrejátszik az is, hogy a magyarországi írásminta álló betűformát használ. Az ábécéskönyvek használata szintén változó. Van, aki a Bátorj-Dzjapkó-féle legújabb ukrain ábécéskönyvet használja, legtöbben azonban az OFI-s, magyarországi ábécéskönyvekről tettek említést.

Az ukránnyelvű írás- és olvasástanítás tekintetében elmondhatjuk azt, hogy a legújabban kiadott ukrán ábécéskönyvet tartják a pedagógusok az eddigi legjobbként, ugyanis ez az az ábécéskönyv, mely figyelembe veszi azt, hogy a gyerekek első osztályban anyanyelvükön már megtanultak írni és olvasni, és erre igyekeznek építeni. Az írásminták tekintetében Ukrajnában nincs hivatalosan egy írásminta elfogadva, azonban a könyvesboltokban többféle írásmintát is vásárolhatnak a pedagógusok és a gyerekek, melynek segítségével tanítják a gyerekeket írni. Módszertani ellátottság tekintetében az „új ukrán iskola” (HYIII) koncepciója nagy változásokat hozott, hiszen ukrán nyelvből az

iskolák sokféle módszertani eszközt kaptak. Pl. gurulós táblák, IKT eszközök, betűtanítási segédletek, mágneses táblák, stb.

Összegzésként elmondhatjuk azt, hogy a beregszászi magyar iskolák első osztályosai jobb helyzetben vannak, mint néhány évvel ezelőtt, ugyanis nem szenvednek hiányt a módszertani ellátottságban, valamint a módszerek használatában is nagyon szabadságot kaptak a pedagógusok. Amit, szinte minden pedagógus negatívumként említett az az, hogy még mindig nincs elegendő óraszám az anyanyelvi oktatásra. Úgy érzik, hogy kevés az az idő, mely rendelkezésükre áll, hogy a gyerekeket megfelelő szinten meg tudják tanítani írni és olvasni, valamint, hogy ezt alaposan be tudják gyakorolni.

Zárógondolatként egy idézetet szeretnék megosztani: *„Olvasni annyi, mint táplálkozni.” (Victor Hugo)*. Ez az idézet jól tükrözi annak fontosságát, hogy a gyerekek olvasásra tanítása és szoktatása milyen nagy jelentőséggel bír úgy az oktatás további folyamatában, mint az életben.

Irodalom- és forrásjegyzék

Szakirodalom:

- Adamikné Jászó Anna (2002): Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig. Budapest, Trezor Kiadó
- Adamikné Jászó Anna (2006). Az olvasás múltja és jelene. Trezor Kiadó, Budapest
- Beregszászi Anikó – Csernicsekó István – Orosz Ildikó 2001. Nyelv, oktatás, politika. PoliPrint, Ungvár
- Beregszászi Anikó – Kolozsvári-Nagy Enikő 2019. Az olvasás és az írás tanítása a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban. Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága (151–172).
- Csernicsekó István – Tóth Mihály 2018. Az anyanyelvi oktatás joga. Közép-európai hagyományok és Kárpátalja példája. Autdor-Shark, Ungvár.
- Csernicsekó István 2012. Megtanulunk-e ukránul? A kárpátaljai magyarok és az ukrán nyelv. PoliPrint, Ungvár.
- Csernicsekó István 2018a. Jogokról és lehetőségekről az új ukrán oktatási törvény 7. cikkelye kapcsán. Együtt XVI/1: 78–99.
- Csernicsekó István 2018b. Egy nyelvi jogi probléma lehetséges vonatkozásai: két tanulmány a kisebbségek anyanyelvi oktatásáról. Regio 26/3: 62–8.
- Csernicsekó István 2018c. Державна мова для угорців Закарпаття: чинник інтеграції, сегрегації або асиміляції? Стратегічні пріоритети 46/1: 97–105.
- Fedinec Csilla – Csernicsekó István 2017. A 2017-es ukrán oktatási kerettörvény: a szöveg keletkezéstörténete és tartalma. Regio 25/3: 278–300.
- Fedinec Csilla 1999. Fejezetek a kárpátaljai magyar közoktatás történetéből (1938–1991). (Oficina Hungarica VIII.) Nemzetközi Hungarológiai Központ, Budapest.
- Gósy Mária (2005) Pszicholingvisztika. Osiris, Budapest
- Lechner Ilona 2011. Az írástanulási folyamatról pszicholingvisztikai megközelítésből. In: dr. Orosz Ildikó és dr. Lipcsei Imre (szerk.): *Közös horizont*. PoliPrint, Ungvár. 120–131
- Lengyel Zsolt 1998. Az írás. Kezdet–Folyamat–Végpont. Corvina, Budapest.
- Ligeti Róbert 1982. Az írástanulás pszichológiája. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Markovskiy, Volodymyr – Demkiv, Roman – Shevchenko, Vyacheslav 2018. Ukrajna nyelvpolitikájának alakulása az őshonos népek és nemzeti kisebbségek anyanyelvi oktatása területén. Regio 26/3: 69–104.

Nagy József 1980. 5-6 éves gyermekeink iskolakészültsége. Akadémia Kiadó, Budapest.

Orosz Ildikó – Beregszászi Anikó – Cserniczkó István – Bátyi Szilvia 2011. A magyar oktatás Kárpátalján. In: Bartha Csilla – Nádor Orsolya – Péntek János (szerk.): Nyelv és oktatás kisebbségben: Kárpát-medencei körkép. Tinta Könyvkiadó, Budapest.

Orosz Ildikó 2005. A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján az ukrán államiság kialakulásának első évtizedében (1989–1999). PoliPrint, Ungvár.

Orosz Ildikó 2007. A függetlenségtől a narancsos forradalomig. A kárpátaljai magyarság helyzete a független Ukrajnában (1991–2005). PoliPrint, Ungvár.

Schmidt Ildikó 2019. A magyar írás és olvasás tanítása – az alfabetizálás folyamata. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem L'Harmattan Kiadó

Szinger Veronika (2007): Az óvoda feladata az írás és olvasás előkészítésében. http://www.mentor-konyvesbolt.hu/mentor/news/beszedgyogyitas_szinger.pdf

Tantervek:

Horoskovszka, Olha – Póhán, Katalin – Masztjuk, Tetjana 2015. Українська мова 1–4 класи загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою. МОН, Київ. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/35.-ukrmova-1-4-shknavchugorskoyumovoyu.doc>.

Szerhijcsuk Júlia – Nadar Judit – Kótyuk István 2015. Угорська мова 1–4 класи загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою. Літературне читання 2–4 класи загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою. МОН, Київ. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/30.-ugorskamova-1-4-litchit-2-4-shknavchugorskoyumovoyu.doc>.

Державний стандарт 2011. Державний стандарт початкової загальної освіти. МОН, Київ. 2012. http://shvidko172.narod.ru/olderfiles/2/download_free.pdf.

Державний стандарт 2018. Державний стандарт початкової освіти. МОН, Київ. <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.

Типова навчальна програма з угорської мови та читання для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням угорською мовою. МОН, Київ, 2018. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalnaserednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.

Типова навчальна програма: Українська мова 1-2 класи закладів загальної середньої освіти з навчанням угорською мовою. МОН України, Київ, 2018.
<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.

Українська мова 1–4 класи. Навчальна програма для загальноосвітні навчальні заклади з навчанням угорською мовою. МОН України, Київ, 2014.
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/34.-ukrmova-1-4-shknavchrummoldmovami.doc>

Tankönyvek:

Bátori Mária – Dzjapko Zsuzsanna 2018. Magyar nyelv: Ábécéskönyv. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 1. osztálya számára 1–2. rész. Szvit. Lviv.

Béresné Bossányi Klára Éva 2004. Kisiskolás. Gyakorló olvasókönyv az 1–2. osztály számára. KMPSz Tankönyv- és Taneszköz Tanácsa. Beregszász.

Falusiné Varga Tünde – Farkas Andrea – Jegesi Krisztina – Kóródi Bence – Mezőlaki Ágota – N. Császi Ildikó – Pirisi Anna 2016. Ábécés olvasókönyv. Eszterházy Károly Egyetem – Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet. Budapest.

Horoskovszka, Olga – Póhán Kalatin 2012. Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою. Усний курс. 1 клас. Видавництво Світ. Львів.

Keszler Sztella 2012. Буквар. Підручник з української мови для 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням угорською мовою. ІВА, Ужгород.

Krihan, Sz. – Szerhijcsuk, J. (Криган С. Г. – Сергійчук Ю. П.) 2019. Українська мова. Підручник для 2 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах, з аудіосупроводом). Букрек, Чернівці.

Nagy Júlia – Kóródy Bence 2016. Írás munkafüzet I., II. Eszterházy Károly Egyetem – Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Budapest.

Ónody Géza 1995. Betűország. Tankönyv a magyar tannyelvű iskolák 1. osztálya számára. Ragyanszka Skola, Kijev.

Tolnai Gyuláné 1991. Heurisztikus olvasás és írástanítási módszer kézikönyv. Magánkiadás.

Tóth Dóra 2003. Ábécéskönyv. Tankönyv a magyar tannyelvű iskolák 1. osztálya számára.
Szvit, Lviv.

Tóth Dóra 2012. Ábécéskönyv. Tankönyv a magyar tannyelvű iskolák 1. osztálya számára.
Szvit, Lviv.

Törvények, rendeletek:

Закон України «Про освіту» N 2145-VIII (2017).
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. Постанова Кабінету Міністрів
України від 21 лютого 2018 р. № 87 Про затвердження Державного стандарту
початкової освіти. <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.

Резюме

Питання викладання письма та читання завжди було важливим аспектом освітнього процесу. Це дослідження має на меті вивчити роль цієї проблеми у навчанні першого класу угорськомовних шкіл у м.Берегово.

В ході нашого дослідження ми розглянули методи навчання читання та письма в першому та другому класах угорськомовних шкіл м. Берегово за допомогою анкет та інтерв'ю.

У нашому дослідженні ми отримали наступні результати: Пакет підручників з угорської мови (OFI) також надав велику допомогу вчителям у методологічному та методичному забезпеченні викладання та читання. В даний час угорські школи в м.Берегово не страждають від нестачі букв алфавіту та зразків письма. Коли мова йде про навчання письма, курсивна форма використовується так само, як і стояча форма. Більшість вчителів м.Берегово навчають дітей обох формам письма, і той факт, що угорський шаблон письма використовує фіксований шрифт, також відіграє велику роль у цьому. Використання книг з алфавітом також різниться.

Що стосується викладання та письма українською мовою, то нещодавно видана книга з українською абеткою вважається викладачами найкращою на даний момент, оскільки це азбукова книга, яка враховує, що діти в першому класі вже навчилися писати та читати їхньою рідною мовою.

На закінчення можна сказати, що першокласники угорських шкіл у м.Берегово перебувають у кращому становищі, ніж кілька років тому, оскільки вони не страждають від нестачі методичного обладнання, а вчителі також дуже вільно користувались методами .

Mellékletek

Írás- és olvasástanítás többnyelvű környezetben a beregszászi magyar iskolák példáján

Tisztelt Pedagógusok!

Csopák Éva vagyok, jelen tanulmányaimat a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Filológia (magyar nyelv és irodalom) szakán végzem, mester szinten. Kutatásomban a beregszászi magyar tannyelvű iskolák anyanyelvi, illetve államnyelvi írás- és olvasástanításával foglalkozom.

Kérdőívem kitöltésével rálátást kaphatok a gyakorlatban dolgozó pedagógusoktól a magyar tannyelvű iskolák módszertani ellátottságára, a használt módszerekre.

Köszönöm, hogy kitöltésével segíti munkámat!

Neme *

Nő

Férfi

Milyen végzettséggel rendelkezik? *

tanítóképző

szakközépiskola/szakgimnázium

BA/BsC diploma

MA/MsC diploma

doktori fokozat

Egyéb:

Hol szerezte pedagógiai vonatkozású végzettségét? *

Munkácsi Tanítóképző, II.Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Milyen nyelven folytatta tanulmányait? *

magyar

ukrán

orosz

Egyéb:

Hány éves (pedagógiai) munkatapasztalattal rendelkezik? *

5 évnél kevesebb

5-10 év

10-15 év

15-20 év

20-25 év

25 évnél több

Hány éve dolgozik az adott munkakörben? *

5 évnél kevesebb

5-10 év

10-15 év

15-20 év

20-25 év

25 évnél több

Van-e tanterv, ami alapján tanít első osztályban olvasást és írást? *

igen

nem

Amennyiben az előző kérdésre igennel válaszolt: kik a tanterv szerzői, és melyik évben készült el? *

Ettől a tanévtől A Magyar Oktatási Hivatal által kiadott időterv alapján dolgozokj

Milyen formában jutott el Önhöz a tanterv? *

nyomtatott kiadvány

fénymásolat

digitális dokumentum (word-fájl, pdf.. stb.)

internetes link

Egyéb:

Hogyan, kitől, milyen oktatási szervtől/fórumtól jutott hozzá a tantervhez? *

a tanév előkészítése során a megyei pedagógus-továbbképző intézettől

a tanév előkészítése során a járási/városi oktatási osztálytól

a tanév előkészítésére során iskolájában módszertani értekezleten

valamelyik kollégájától

Egyéb:

Mi a véleménye az adott tantervről? Milyen pozitívumokat, illetve negatívumokat lát benne? *

Mivel a tanterv a tankönyvvel párhuzamos, jól lehet haladni a tanítással. Ami negatívum, hogy a mi magyar iskolánkban kevesebb óraszám jut az anyanyelvre.

Milyen olvasástanítási módszert használ? *

Vegyes

Milyen előnyei vannak a használt módszernek? *

Mivel nem egy konkrét módszert használok, az általam kipróbált és eredményesnek tartott elemeket veszem ki.

Milyen hátrányai vannak a használt módszernek? *

Nincs hátrány

Milyen módszert használ az írástanításhoz? *

párhuzamos írástanítás

késleltetett írástanítás

Egyéb:

Milyen előnyei vannak a használt módszernek? *

Egyidejűleg tanítom a kis és nagybetűk írását.

Milyen hátrányai vannak a használt módszernek? *

Nincs hátrány

Milyen írásformát használ? *

álló

dőlt

Milyen módszertani segédleteket használ munkája során? *

Ábécés könyv

Írásminta

Módszertani kézikönyv

Tanítói kézikönyv

Olvasókönyv/olvasás munkafüzet

Írásmunkafüzet

Egyéb:

Milyen ábécéskönyvet használ? (szerző, cím, kiadás éve) *

Ábécés olvasókönyv 1.osztályosoknak 2016

Milyen írásmintát használ? (szerző, cím, kiadás éve) *

Írás munkafüzet 1.osztályosoknak 2016.

Milyen olvasókönyvet/olvasás munkafüzetet használ? (szerző, cím, kiadás éve) *

Olvasás munkafüzet

Rendelkezik-e az adott intézmény elegendő mennyiségű ábécéskönyvvel? *

Igen, mindenkinek jut saját példány

Kevés példány van, ezért fénymásolni kell

Csak interneten hozzáférhető/nyomtatni kell

Egyéb:

Rendelkezik-e az adott intézmény elegendő mennyiségű írásmintával? *

Igen, mindenkinek jut saját példány

Kevés példány van, ezért fénymásolni kell

Csak interneten hozzáférhető/nyomtatni kell

Egyéb:

Rendelkezik-e az adott intézmény elegendő mennyiségű olvasókönyvvel? *

Igen, mindenkinek jut saját példány

Kevés példány van, ezért fénymásolni kell

Csak interneten hozzáférhető/nyomtatni kell

Egyéb:

Milyen innovatív javaslatai lennének az írás- és olvasástanítás módszertani ellátottságának bővítése, illetve az eredményesség növelése érdekében? *

Nekem tetszik, hogy a tankönyvhöz munkafüzetet is használhatunk.
.....

Ezt a tartalmat nem a Google hozta létre, és nem is hagyta azt jóvá.

Google Űrlapok

Викладання письма та читання у багатомовному середовищі на прикладі угорськомовних шкіл м. Берегово

Статьь *

чоловіча

жіноча

Яка освіта? *

педагогічне училище

середньо-технічне

ВА диплом

МА диплом

докторський ступінь

Egyéb:

Місце отримання освіти *

УЖНУ
.....

Мова навчання *

угорська

українська

російська

Egyéb:

Стаж роботи /педагогічної/ *

менше 5 років

5-10 років

10-15 років

15-20 років

20-25 років

більше 25 років

Скільки років працюєте на даній посаді? *

менше 5 років

5-10 років

10-15 років

15-20 років

20-25 років

більше 25 років

Чи є план навчання на основі, якого навчаєте читати та писати в другому класі? *

Так

Оскільки відповідь на попереднє запитання – так: хто автори плану навчання і в якому році написано? *

Савченко О. Я, 2019

В якій формі Ви отримали план навчання? *

- друкованій
- ксерокопія
- електронний документ
- інтернет посилання
- Egyéb:

Як, відкого, від якого навчального органу/форуму отримали план навчання? *

- при підготовці до навчального року від обласної педагогічної інституту післядипломної освіти
- при підготовці до навчального року від районного/міського відділу освіти
- при підготовці до навчального року від своєму навчальному закладі
- від одного з колег
- Egyéb:

Ваша думка про даний план навчання? Які позитиви, або негативи бачите в ньому? *

Добре структурований, його позитив у тому, що він спирається на те, що діти вже можуть читати та писати рідною мовою.

Який метод навчання читання використовуєте? *

глобальний

Які переваги даного методу? *

Використання у навчальному процесі глобального способу читання значною мірою забезпечує обґрунтування диференційованого підходу до застосування педагогом різних методів навчання дітей читання залежно, а саме: сформованості в них базисних синтетичних (симультанних і сукцесивних) структур.

Які недоліки даного методу? *

Мінусом цього методу є те, що в якийсь момент дитина повинна зробити самостійне відкриття: а слова-то, виявляється, складаються з літер. І з одних і тих же букв можна скласти різні слова.

Які методи використовуєте для навчання письма? *

паралельне навчання письма

навчання письма з запізненням

Egyéb:

Які переваги даного методу? *

вони вивчають як письмову, так і друковану форму одночасно

Які недоліки даного методу? *

немає

Які форму письма використовуєте? *

пряму

нахилену

Які методички використовуєте в своїй роботі? *

- абетка
- прописи
- методичні вказівки
- довідник вчителя
- книжка читанка/робочий зошит читанка
- робочий зошит прописів

Егуéb:

Якою абеткою користуєтесь?(автор, назва, рік випуску) *

Криган С. Г.; Сергійчук Ю. П.: «Українська мова та читання», 2019

Якими прописами користуєтесь?(автор, назва, рік випуску) *

Василь Федієнко: Каліграфічні прописи

Яку читанку/робочий зошит читанку використовуєте? (автор, назва, рік випуску) *

О. Савченко: Читання. Робочий зошит

Чи є в наявності необхідна кількість абеток в навчальному закладі? *

- так, всім є достатньо
- мало екземплярів, тому необхідно копіювати
- лише через інтернет доступно/треба друкувати

Егуéb:

Чи є в наявності необхідна кількість прописів в навчальному закладі? *

- так, всім є достатньо
- мало екземплярів, тому необхідно копіювати
- лише через інтернет доступно/треба друкувати
- Egyéb:

Чи є в наявності необхідна кількість читанок в навчальному закладі? *

- так, всім є достатньо
- мало екземплярів, тому необхідно копіювати
- лише через інтернет доступно/треба друкувати
- Egyéb:

Які інновативні рекомендації мали би в методичному забезпеченні навчання читання та письма, та з метою збільшення ефективності? *

-

Ezt a tartalmat nem a Google hozta létre, és nem is hagyta azt jóvá.

Google Úrlapok

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1007855567

Дата перевірки:
13.05.2021 22:50:50 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
13.05.2021 23:01:51 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Csorák Éva_Magyar szak_Magiszteri munka_2021

Кількість сторінок: 81 Кількість слів: 17743 Кількість символів: 140775 Розмір файлу: 2.28 MB ID файлу: 1007950826

8.12% Схожість

Найбільша схожість: 6.66% з Інтернет-джерелом (http://real.mtak.hu/102353/1/Nyr143203_Beregszaszi_Kolozsvari.pdf)

8.12% Джерела з Інтернету

278

Сторінка 83

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел